

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för
Förskolläroarutbildning Utbildningsvetenskap
VT 2017

Inomhusmiljön för de yngsta barnen på förskolan

- En studie kring miljöns betydelse för barns
lärande

Marie Emander och Sofia Johansson

Sektionen för hälsa och samhälle eller Sektionen för lärande och miljö

Författare

Marie Emander och Sofia Johansson

Titel

Inomhusmiljön för de yngsta barnen på förskolan – En studie kring miljöns betydelse för barns lärande.

Handledare

Anna Linge

Examinator

Marie Fridberg

Abstract

Syftet med denna studie är att undersöka och synliggöra förskollärarnas uppfattningar kring inomhusmiljöns betydelse för barns lärande. Det handlar alltså om hur förskollärarna skapar förutsättningar för hur inomhusmiljön för de yngsta barnen under tre år anpassas och iordningställs för att ge förutsättningar till utveckling, lek och lärande. Syftet är även att undersöka hur förskollärarna lyssnar in de yngsta barnen ur ett barns perspektiv.

För att få svar på syftet har kvalitativa intervjuer med fyra stycken förskollärare på vardera fyra olika förskolor i två olika kommuner utförts. De kvalitativa intervjuerna ligger till grund för studien.

I litteraturgenomgången lyfts studiens teoretiska utgångspunkter barnperspektiv, barns perspektiv, design för lärande och design i lärande.

Studiens resultat visar förskollärarnas medvetenhet till sin yrkesroll och hur den påverkar och skapar förutsättningar för synen på barns lek, lärande och utveckling, men också vilka förutsättningar som skapas i inomhusmiljön. Vidare synliggörs det vilken betydande roll barnsynen har för verksamheten. Studien visar också på att förskollärarna uttrycker dilemman med att ta ett barns perspektiv.

Ämnesord

Förskola, de yngsta barnen, inomhusmiljö, pedagogens roll, barnperspektiv, barns perspektiv, design för lärande och design i lärande

Förord

Detta examensarbete har varit intressant på alla sätt och vis, både när det gäller den forskningen vi tagit del av och som gjort att vår kompetens har utvecklats. Men även på det emotionella planet, då vi fått lära oss hantera alla toppar och dalar som medföljer processen. Vi vill rikta ett stort tack till de förskolechefer som var oss behjälpliga med att hitta förskollärare till studien. Ett stort TACK till er förskollärare som delade med er av era tankar och uppfattningar, utan er hade det inte varit möjligt att skriva detta arbete.

Vidare vill vi med en stor eloge tacka vår handledare Anna Linge för att du stått ut med våra tankar och funderingar, med din hjälp har vi känt oss trygga. Men även handledare Christel Persson som med sitt engagemang hjälpte oss lägga grunden till arbetet under förra terminen.

Tack till Google Drive och Adobe Connect som gjort att det geografiska avståndet mellan oss inte känts så långt ☺

Vi har under resans gång gjort allting tillsammans, uppmuntrat och stöttat i såväl med- som motvind. Detta har gjort att vår vänskap fördjupats och kommer att bestå.

Slutligen vill vi ge vårt innerligaste TACK till våra familjer, nära och kära, som alltid står vid vår sida och pushar och uppmuntrar oss till att komma dit vi är idag. Vi är Er evigt tacksamma!

Marie Emander

Sofia Johansson

Innehåll

1. Inledning	6
1.1. Läroplanen	7
1.2. Centrala begrepp	8
1.3. Syfte	8
1.4. Forskningsfrågor	8
2. Litteraturbakgrund.....	9
2.1. Barnsyn i förändring	9
2.2. Den sociokulturella miljön.....	10
2.3. Utvecklingspedagogisk lärmiljö	11
2.4. Inomhusmiljöns betydelse för barns lek och lärande.....	12
2.5. De yngsta barnens kommunikativa förmåga ur ett barns perspektiv	13
2.6. Teoretiska begrepp för analys – barnperspektiv, barns perspektiv, design för lärande och design i lärande	15
3. Metod	17
3.1. Val av metod	17
3.1.1. Intervjuer.....	17
3.2. Urval.....	18
3.3. Genomförande.....	19
3.4. Etiskt ställningstagande.....	20
3.5. Bearbetning av material	21
3.6. Metodkritik.....	22
5. Resultat.....	24
5.1. Observation och dokumentation	24
5.2. Pedagogens roll och förhållningssätt	26
5.3. Inomhusmiljöns betydelse.....	28

5.4. Barns delaktighet.....	30
6. Analys	32
6.1. Observation och dokumentation	32
6.2. Pedagogens roll och förhållningssätt	33
6.3. Inomhusmiljöns betydelse.....	34
6.4. Barns delaktighet.....	34
6.5. Sammanfattning av analys	35
7. Resultatdiskussion.....	36
7.1. Observation och dokumentation	36
7.2. Pedagogens roll och förhållningssätt	37
7.3. Inomhusmiljöns betydelse.....	39
7.4. Barns delaktighet.....	41
7.5. Slutdiskussion	42
7.6. Resultatets konsekvenser för yrkesrollen.....	43
Referenser	44
Bilaga 1	47
Bilaga 2	48

1. Inledning

Denna studie tar sin början utifrån det intresse vi fick under femte terminen på förskolläraryrket då fokus låg på estetik, förskolans lärmiljö och barnsyn. Vi fick då en fördjupad syn på vikten av miljöns betydelse och hur pedagogernas uppfattningar kan påverka förskolans verksamhet.

Idag tillbringas många barn en stor del av sin vardag i förskolan, även de yngsta barnen under tre år. Samhällets utveckling har gjort att många vårdnadshavare idag arbetar och studerar och därför börjar många barn på förskolan i ettårsåldern. I denna studie läggs fokus på de yngsta barnen under tre år och hur den förändrade barnsynen har gjort att barnet idag ses som kompetent med drivkrafter till att vilja utforska sin miljö och omgivning med sin nyfikenhet och kreativitet. Intresset för de yngsta barnen blev ett självklart val för vår studie då vi båda har egen yrkeserfarenhet av den åldersgruppen.

Johannesen och Sandvik (2009) framhåller att det finns olika föreställningar kring de yngsta barnen på förskolan vilket författarna menar står i relation till de föreställningar som finns om att vara vuxen. Detta kan förstås utifrån Halldén (2007) som uttrycker att barndomen inte är någon transportsträcka till vuxenlivet utan barnen skall ses som sociala redan från början där de själva är aktiva medkonstruktörer till sin egen identitet och lärande.

Förskolan idag ska vara en plats där alla barn ska känna sig trygga och kan utvecklas utifrån sina egna förutsättningar. Här blir pedagogens roll viktig för hur det yngsta barnet ges möjligheter till utveckling och lärande i en stimulerande inomhusmiljö utifrån den barnsyn som idag ska genomsyra verksamheten på förskolan. Den reviderade läroplanen för förskolan (Skolverket 2016) ska lägga grunden till verksamheten och det livslånga lärandet för barnet. För att förskolans verksamhet ska kunna följa läroplanens mål och riktlinjer är det pedagogens roll att möjliggöra och skapa en stimulerande inomhusmiljö där barns erfarenheter och intressen tas tillvara och där barnet ska få utlopp för sin kreativitet och sitt lekfulla lärande. Här krävs det att pedagogen kommunicerar med de yngsta barnen för att kunna tillgodose dessa intentioner. I sin studie visar Jonsson (2016) förskollärares kommunikation med de yngsta barnen och att denna kommunikation i flera avseenden är oreflekterad och inte bjuder in till ett barns perspektiv. Detta gör att läroplanens intentioner om att ta tillvara på barns intresse och erfarenheter och utmana dem i sitt lärande är intressant att studera vidare. I Björklids (2005) forskning där

samband mellan den fysiska miljön och barns lärande beskrivs, lyfter författaren upp vikten av att verksamheten ska bedrivas i riktning mot läroplanens mål (Skolverket 2016). Pedagogens roll blir att vara närvarande och medforskande för att barnen ska få en tillfredsställande miljö som lockar till utforskande och upptäckande.

Utifrån detta ter det sig intressant att utforska kring förskolläraernas syn på inomhusmiljöns betydelse utifrån de yngsta barnens meningsskapande i förhållande till intentionerna att följa varje individs intresse och utveckling för ett livslångt lärande. Med inomhusmiljö menar vi möblerings-, inrednings- och materialets tillgänglighet och meningsskapande för de yngsta barnen. Det är även här på sin plats att förklara att det är ett medvetet val att enbart fokusera på inomhusmiljön, på grund av tidsaspekten för studien. Därmed inte sagt att utomhusmiljön saknar betydelse för barns utveckling, tvärtom är utomhusmiljön lika viktig som inomhusmiljön och också den är värd att studeras.

1.1. Läroplanen

Den reviderade läroplanen (Skolverket 2016) är förskolans styrdokument med mål och riktlinjer som skall ligga till grund när arbetslaget planerar och utvecklar sin verksamhet som skall möjliggöra det livslånga lärandet för barnet. På så vis arbetar förskolan med strävansmål och inte lärandemål som ska uppfyllas. Vidare påpekar läroplanen (Skolverket 2016) att verksamheten ska vara trygg, rolig och lärorik för alla barn och samtidigt utmana och locka till lek.

För att kunna följa läroplanens intentioner är det pedagogens roll att skapa en stimulerande miljö där barnet kan utforska och få utlopp för sin kreativitet och lekfulla lärande. Skolverket (2016) tydliggör att det är barnets intresse och erfarenheter som skall ligga till grund för hur verksamheten iordningställs och anpassas där leken är viktig för barns utveckling och lärande. Miljön ska enligt läroplanen vara inbjudande, locka till lek och göra barnen nyfikna.

Läroplanen (Skolverket 2016) lyfter fram pedagogens förhållningssätt och betydelse för barns utveckling, lek och lärande. "I förskolan ska barnen möta vuxna som ser varje barns möjligheter och som engagerar sig i samspelet med både det enskilda barnet och barngruppen." (Skolverket 2016, s. 6). Vidare poängteras att "lärandet ska baseras såväl på samspelet mellan vuxna och barn som på att barnen lär av varandra." (Skolverket 2016, s. 7) vilket hänvisar till ett sociokulturellt synsätt som grund till läroplanens intentioner.

1.2. Centrala begrepp

I denna studie ligger fokus på inomhusmiljön för de yngsta barnen under tre år på förskolan och förskollärarnas tankar och uppfattningar kring denna. Vi har valt att förtydliga fyra begrepp för att underlätta förståelsen för studien. Dessa begrepp omfattas även som vårt teoretiska perspektiv, vilket kommer att belysas längre fram och är därför betydelsefulla för att nå syftet med studien.

Barns perspektiv är ett begrepp där barnets egna röst med erfarenheter, tankar, känslor och upplevelser som barnet själv har uttrycks, medan *barnperspektiv* är pedagogens förhållningssätt som utifrån forskning, samhälle och barnsyn ser till barns bästa (Halldén 2003). *Design för lärande* kan beskrivas när inomhusmiljön iordningställs och iscensätts, där pedagogens roll är att skapa förutsättningar för barns lärande. *Design i lärande* kan beskrivas när pedagogen skapar möjligheter i inomhusmiljön och barnet gör egna val av meningserbjudanden som leder till ett lärande (Elm Fristorp & Lindstrand 2012).

1.3. Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka och synliggöra förskollärarnas uppfattningar kring inomhusmiljöns betydelse för barns lärande. Det handlar om hur förskollärarna skapar förutsättningar för hur inomhusmiljön för de yngsta barnen under tre år anpassas och iordningställs för barns utveckling, lek och lärande; *design för lärande* och *design i lärande*. Syftet är även att undersöka hur förskollärarna lyssnar in de yngsta barnen ur ett *barns perspektiv*.

1.4. Forskningsfrågor

- Hur uppfattar förskollärarna inomhusmiljöns betydelse för de yngsta barnens utveckling, lek och lärande?
- Hur tänker förskollärare om sina möjligheter och hinder att ta ett barns perspektiv när en inomhusmiljö skapas för de yngsta barnen på förskolan?

2. Litteraturbakgrund

Intresset för studiens ämne infann sig under termin fem. I kombination med litteratur från denna termin har vi också med hjälp av relevanta sökbegrepp funnit vetenskaplig litteratur i olika databaser, men även handledare och andra examensarbeten har varit till hjälp.

Litteraturbakgrunden har komponerats utifrån uppsatsens syfte och tar sin början i en kortfattad beskrivning om vad som utmärker barnsyn i förändring. Därefter kommer ett avsnitt om den sociokulturella miljön vilket följs av en utvecklingspedagogisk lärmiljö. Vidare kommer ett avsnitt om inomhusmiljöns betydelse för barns lek och lärande följt av de yngsta barnens kommunikativa förmåga utifrån ett barns perspektiv. Sist i kapitlet presenteras uppsatsens teoretiska perspektiv där vi valt att utgå från fyra olika begrepp, *barnperspektiv*, *barns perspektiv*, *design för lärande* och *design i lärande* vilka även följer innehållet i litteraturkapitlet. Det är alltså dessa begrepp vi har haft i tankarna när vi läst av vår empiri från förskollärarna för att lyfta fram ett resultat som sedan ska mynna ut i en diskussion för att finna svar på våra forskningsfrågor. Begreppen kan hjälpa pedagoger att se på de yngsta barnen och dess inomhusmiljö vilket kan kopplas till studiens syfte.

2.1. Barnsyn i förändring

Halldén (2007) lyfter fram frågan kring Ellen Keys tankar om att 1900-talet skulle bli barnets århundrade. Det århundrade som skulle lyfta fram barn som individer istället för att vara något som skulle bli, en transportsträcka till vuxenvärlden. Detta kan kopplas till Halldéns (2007) tankar om att se barnet som *becoming*, något som skall bli, eller *being*, där barn redan ses som sociala från början och själva delaktiga i sitt identitetsskapande. Idag ses barn som kompetenta vilket har lett till en förändrad barnsyn.

Genom Barnkonventionen (Unicef 2016) som kom 1989 lades grunden till barns rättigheter och de vuxnas skyldigheter. Att se barns bästa i de beslut som görs där alla barn ges samma rättigheter och lika värde men även att låta barn få uttrycka sin mening och bli respekterade för dem de är. Som Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) framhåller innehåller styrdokumentet (Skolverket 2016) barns delaktighet som tydliga mål. Vidare påtalar även Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) att synen på barndom och barns lärande har utvecklats i takt med att nya perspektiv och forskningsmetoder utvecklats i förhållande till de sociala och kulturella erfarenheter som

är betydelsefulla för den barnsyn som idag finns. Detta påtalar Halldén (2007) vara ett nytt paradigm där man på ett nytt sätt studerar barndomen där vi inte bara ska tänka på forskning *om barn* utan *för* barn och även *med* barn.

Johansson (2003) påtalar i sin artikel att pedagogens barnsyn påverkar ens sätt att se barnet som *human being* eller *human becoming* och att detta kan ge möjligheter eller brist på möjligheter för barnet vilket även Thulin (2011) påtalar med att pedagogers föreställningar i sin tur påverkar deras syn på barnen och hur den pedagogiska miljön iordningställs. Detta stöds av Åberg och Lenz Taguchi (2005) som menar att det är lätt att säga vilken barnsyn man som pedagog vill ha, medan det i verkligheten är pedagogens egentliga förhållningssätt som synliggörs och hur den möjliggör det kompetenta barnet. "Hur det än är med medvetenheten om vilken barnsyn jag har, kommer min barnsyn att påverka mitt sätt att förhålla mig till barnen." (Åberg & Lenz Taguchi 2005, s. 59). I förhållande till barnsynen är det intressant att genom en tillbakablick se förändringarna som skett. Där synen på barnet förändrats och pedagogers barnsyn ger förutsättningar för hur inomhusmiljön anpassas och iordningställs för det kompetenta barnet där samspelet har en betydande roll.

2.2. Den sociokulturella miljön

Nya perspektiv på barndomen har kommit ur nya sätt att studera barns villkor och idag ses barn som kompetenta där de från början ses som sociala och medlemmar av sin egen kultur och på så sätt också aktör över sitt eget liv (Halldén 2007). Alltså spelar vår sociokulturella bakgrund med kön, klass och etnicitet en central roll för barns identitetsskapande. Barn är inte ett generellt barn utan är och blir på olika sätt i relation till samhälle, sammanhang, situationer, vem och vad hen möter längst vägen och kan även ses som att "Barndom *är* inte något specifikt utan *görs* av barn." (Halldén 2007, s. 31).

I den sociokulturella teorin är kulturen central för det lärande som sker (Säljö 2014). Vygotskij menar att lärandet sker i social interaktion, där vi lär och tar intryck av varandra och dess miljö, där språket är viktiga verktyg för lärandet (Säljö 2014). För Vygotskij hänger lek och lärande samman där pedagogens roll är betydelsefull för barnets utveckling och skall utefter begreppet "den proximala utvecklingszonen" utmana barnet till att klara saker och ting som är lite över gränsen av sin uppnådda kompetens (Säljö 2014). Därmed synliggörs även miljöns vikt för att kunna utmana barnets kompetens. Strandberg (2006), som även han ger sin syn på Vygotskijs sociokulturella perspektiv,

menar att det är viktigt att uppmärksamma förskolans inomhusmiljö för att den i hög grad påverkar vilken möjlighet barn har att utveckla sitt lärande. Strandberg (2006) lyfter exempelvis fram hur pedagogen kan underlätta de yngsta barnens utveckling genom att placera material i ögonhöjd för barnen. Då Vygotskijs sociokulturella perspektiv lägger stor vikt vid interaktion, språk och miljö kan detta kopplas vidare till avsnittet nedan hur pedagogens roll och förhållningssätt i arbetet med barnen kan möjliggöra ett lärande.

2.3. Utvecklingspedagogisk lärmiljö

I ett utvecklingspedagogiskt perspektiv, som är en medvetandeteori för barns lärande i förskolan, ges barn delaktighet att få uttrycka sin röst, ett barns perspektiv, i interaktion med andra vuxna och barn. Detta inbegriper även miljön de befinner sig i. Pedagogen är medforskare tillsammans med barnen där pedagogens roll är att följa och synliggöra barnens intresse och erfarenheter och möjliggöra lärandesituationer i dess akt och objekt som syftar till att utmana barnen i dess lärande (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2003; Pramling Samuelsson, Sommer & Hundeide 2011). Som Thulin (2011) lyfter fram i sin avhandling ses alltså barnet i ett utvecklingspedagogiskt perspektiv som aktiva i sitt eget lärande där de med sina erfarenheter tillsammans med nytt erfärande utvecklar sitt lärande i interaktion med sin omvärld.

Inom utvecklingspedagogiken riktas barnens medvetande till det tilltänkta lärandeobjektet för att ge förutsättningar till att barnets värld ska synliggöras både för dem själva och andra. Barnen utmanas i att reflektera kring upplevelser och situationer där pedagogen har en medforskande roll. De didaktiska frågorna hur, vad och varför är en central del i hur barnen kan utmanas att tänka kring sitt eget lärande. På detta sätt främjas en mångfald av uppfattningar genom att låta barnen tänka och reflektera med varandra, så kallad metakognition (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2003). Med hjälp av metakognitiva samtal synliggörs barnets tankesätt och agerande och barnet blir mer och mer medveten om sitt eget lärande, att de är sitt lärande. I det utvecklingspedagogiska arbetssättet utvecklas barnen i att se varandras olikheter som ett hjälpmedel att förstå sin omvärld. Att bli medveten hur andra tänker men också att våga tro på sina egna teorier och praktiker och utveckla sin medvetenhet och lära sig tänka kritiskt och där vända ”å ena sidan” mot ”å andra sidan” (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2003). Detta främjar ett nyfiket förhållningssätt till sin omvärld och den iordningställda inomhusmiljön.

2.4. Inomhusmiljöns betydelse för barns lek och lärande

Flera studier visar på samband mellan lärmiljön och barns lärande på förskolan. Björklids (2005) forskning framhåller att miljön omfattas av olika delar av fysiska, psykiska och kulturella egenskaper, där ett växelspel sker och kan uppfattas som svåra att särskilja beroende på hur pedagogen upplever vad ett rum är. Vidare anser Björklid (2005) att lärandet inte enbart sker i en miljö utan i alla de miljöer som barnet möter och att därför inte lärandet sker på en speciell plats utan hela tiden.

Nordin-Hultman (2006) lyfter i sin avhandling fram flera observationer av barn vilka alla ger olika tankar och funderingar kring hur barn kan uppfattas av pedagogen. Det görs många gånger bedömningar av barn i olika situationer och lärmiljöer istället för att se varför barnet framstår på detta vis. Nordin-Hultman (2006) framhåller på så sätt att pedagogen och den pedagogiska miljön har betydelse för vad barnet gör och blir i förhållande till de förutsättningar som ges i miljön, något som kan ses som barnets identitets- och subjektskapande. "Hur kan man, med andra ord, på olika sätt se på omgivningens och miljöns betydelse för hur barn blir och tar gestalt?" (Nordin-Hultman 2006, s. 13). Samtidigt menar Linder (2016) att miljön beskrivs som den tredje pedagogen där det handlar om vilket sätt pedagoger tänker kring hur och vad en pedagogisk miljö kan vara. Där miljön genom att vara intressant och utmanande blir den tredje pedagogen utöver de andra barnen och pedagogerna. Detta stöds även av Eriksson Bergströms (2013) avhandling som behandlar ämnet handlingsutrymmen för barnen, alltså den relation som finns mellan barnet, pedagogen och den pedagogiska miljön för att se vilka möjligheter eller brist på möjligheter som ges.

Begreppet *design* lyfts fram och kan ses som ett samlingsbegrepp där mönster, idéer och funktioner synliggörs men kan också ses som interaktion mellan människor. Vidare kopplas begreppet samman med *design för lärande* och *design i lärande* för att påvisa hur pedagogen kan se inomhusmiljön och dess möjligheter. Med begreppet *design för lärande* lyfter Elm Fristorp och Lindstrand (2012) vikten av att iordningställa miljön så att den bidrar till möjligheter för varje enskild individ att skapa meningsfulla sammanhang medan *design i lärande* är en konsekvens av *design för lärande* där barnen väljer det meningsskapande som intresserar dem. Elm Fristorp och Lindstrand (2012) framhåller att den fysiska miljön därför både kan skapa möjligheter eller brist på möjligheter för barnet. I en miljö med hinder har barnet svårt att finna meningsfulla sammanhang vilket ger begränsningar för dess lärande gentemot en miljö som är rik på

möjligheter. Därför krävs det att miljön utformas på ett stimulerande sätt där barnet både kan utforska och utmanas. Här påtalar Nordin-Hultman (2006) att materialets tillgänglighet kan möjliggöra en självständighet hos barnet gentemot material som placeras utom barnens räckhåll vilket var något hon i sin studie såg skiljde de svenska förskolorna mot de engelska förskolorna åt, med fördel till de engelska förskolorna. "Pedagogiska rum säger något om vad ett barn är och bör vara och därmed om hur de barn som faktiskt är där skall uppfattas och bedömas." (Nordin-Hultman 2006, s. 51).

Åberg och Lenz Taguchi (2005); Björklid (2005) beskriver att miljön inte ska se konstant likadan ut, utan att miljön ska vara föränderlig och kunna anpassas efter den aktuella barngruppen. Detta påtalar även Pramling Samuelsson och Sheridan (2016) när de genom ett utvecklingspedagogiskt perspektiv uttrycker att miljön ska baseras på vad som för tillfället intresserar barnen. Barnen är som Halldén (2007) framhåller delaktiga i sitt eget lärande och i förhållande till det menar Pramling Samuelsson och Sheridan (2016) att det är viktigt att barnen få delta i utformningen av den fysiska miljön på förskolan vilket även stöds av Åberg och Lenz Taguchi (2005) "Som jag ser det, bygger lärande på samspelet mellan barnen, miljön och vuxna och det är upplevelser och den egna nyfikenheten som utgör grunden för lärande." (Åberg & Lenz Taguchi 2005, s. 58).

Vidare poängterar Pramling Samuelsson och Sheridan (2016) att det är i leken som barnen utvecklar kunskap och begrepp. Genom att konstruera och iordningställa miljöer utvecklar barn en förståelse och får kunskaper som de kommer att ha användning för resten av deras liv. Med tanke på lekens betydelse för barns lärande har pedagogen betydande roll då dess uppgift blir att skapa möjligheter för de yngsta barnen och utforma en miljö som kontinuerligt stimulerar till lek, lärande och utveckling men samtidigt kunna se utifrån de yngsta barnens kommunikation.

2.5. De yngsta barnens kommunikativa förmåga ur ett barns perspektiv

Olika studier har forskat kring begreppen barnperspektiv och barns perspektiv och förhållanden dem emellan (Halldén, 2003; Halldén 2007; Pramling Samuelsson, Sommer & Hundeide, 2011; Jonsson, 2016; Johansson, 2003). I Halldéns artikel (2003) framkommer det att begreppen barnperspektiv och barns perspektiv å ena sidan är mångtydiga begrepp vilket så måste få vara. Å andra sidan finns det möjlighet att se ur synvinkeln om det är barnens egna röst som ligger till grund för perspektivet, ett barns

perspektiv, eller om det är någon som företräder barnets perspektiv och på så vis bildar ett barnperspektiv utifrån att se det bästa för barnet eller tolkar barnets röst. På detta sätt skulle det vara möjligt att dela begreppen från varandra.

I den rådande barndomsforskningen läggs det en grund för det barnperspektiv som utifrån barns bästa i förhållande till forskning, samhälle, barnkonventionen och styrdokument lägger grunden till förskoleverksamheten. Men hur tar vi sedan tillvara på ett barns perspektiv där barns röst gör sig hörd? Här ges stöd från Jonsson (2016) som i sin artikel framhåller att pedagogerna har ett särskilt ansvar gällande den pedagogiska verksamhetens innehåll och utformning på förskolan i syfte att följa intentionerna i läroplanen (Skolverket 2016). Vidare visar Jonsson (2016) genom sitt resultat dilemman med att synliggöra ett barns perspektiv hos de yngsta barnen på förskolan och att resultatet därför på flera delar i studien utgår från ett barnperspektiv. Johansson (2003) artikel belyser även den möjligheter och hinder i att synliggöra ett barns perspektiv och problematiserar kring hur pedagogens barnsyn kan ge möjligheter eller brist på möjligheter att nå ett barns perspektiv. Här lyfts den fenomenologiska ansatsen fram, vad barnet har för erfarenheter och hur de förstår sin värld vilket kan kopplas ihop med Pramling Samuelsson, Sommer och Hundeide (2011) som framhåller att de yngsta barnens meningsskapande varierar beroende på deras erfarenheter och hur de upplever kontexten de befinner sig i, ett utvecklingspedagogiskt förhållningssätt. För att de yngsta barnen ska ha möjlighet att visa sitt perspektiv är det här viktigt att utöver de verbala uttrycken även synliggöra deras handlingar och kroppsliga uttryck vilket även Johansson (2003) belyser. Detta kan relateras till Johannesen och Sandvik (2009) som just tar upp hur pedagogen kan synliggöra det yngsta barnets perspektiv för delaktighet och inflytande och ställer sig frågan om pedagogen fokuserar på vad hen själv vill se eller av vad barnen faktiskt uttrycker. Detta kan kopplas till Johansson (2003) som å andra sidan uttrycker att mycket också kan bero på pedagogens intention kring förståelse av andra. De yngsta barnen har ofta ett annat uttryck än äldre barn, de är på en tidig kommunikativ nivå vilket Johannesen och Sandvik (2009) menar är särskilt utmanande för pedagogen.

För att nå ett barns perspektiv lyfter Åberg och Lenz Taguchi (2005) fram det viktiga med observation och dokumentation som kan hjälpa pedagogerna att både synliggöra barns läroprocesser, och då ett barns perspektiv, men även pedagogens egna förhållningssätt. Den gör det osynliga synligt och är behjälplig både i syfte att utmana barnet vidare, iordningställa miljön eller utveckla sitt eget förhållningssätt. I en

observation iakttar pedagogen medvetet vad som sker vilket i sin tur väcker funderingar. På det sättet lägger observationen grunden till det som sedan ska dokumenteras. Dokumentationen i sin tur är ett medvetet val utifrån idéerna som väckts i observationen och som i sin tur lägger underlag och grund för reflektionen. Åberg och Lenz Taguchi (2005) påpekar att det är den gemensamma reflektionen mellan pedagoger, barnen eller dem två tillsammans som gör utvecklingen möjlig.

Under nästa rubrik avgränsas uppsatsens teoretiska begrepp som ligger till grund för analysen.

2.6. Teoretiska begrepp för analys – barnperspektiv, barns perspektiv, design för lärande och design i lärande

Barnperspektiv och *barns perspektiv* hänger samman med förskolläraernas uppfattningar om hur dessa begrepp i kombination med varandra ligger till grund för utmanandet av barns lärande och iordningställandet av inomhusmiljön och dess möjligheter. Ett *barnperspektiv* kan förstås som pedagogens förhållningssätt som utifrån forskning, styrdokument, samhälle och barnsyn planerar och utvecklar sin verksamhet utifrån barnets bästa. Ett *barns perspektiv* däremot handlar om de erfarenheter, tankar, känslor och upplevelser som barnen själva har och uttrycker (Halldén 2003). Barnen är medforskare och medverkande i förskolans verksamhet och pedagoger ska möta barnen både genom sitt barnperspektiv men också ur ett barns perspektiv för att få barnet att känna tillit och ett förtroende att uttrycka sina tankar (Halldén 2007). Båda perspektiven behövs i en bra kombination för att skapa förutsättningar till barnens utveckling, lek och lärande. Men som Halldén (2003) hävdar är pedagogernas synsätt kring ett barns perspektiv avgörande för hur det i praktiken synliggörs.

Design för lärande och *design i lärande* hjälper studien att synliggöra förskolläraernas uppfattningar om både inomhusmiljöns iordningställande och hur den, med sitt material, skapar möjligheter och hinder för barnen att finna meningsfulla sammanhang för sitt lärande. Begreppen ger utifrån Elm Fristorp och Lindstrand (2012) förutsättningar att se de möjligheter eller hinder som exempelvis inomhusmiljön kan omfattas av. Med begreppet *design för lärande* beskrivs hur pedagogerna iordningställer en inomhusmiljö för barnen som ska syfta till lek, lärande och utveckling. Alltså rummets utformande med möblering och vilka material som erbjuds men även vilka mål och styrdokument som ligger till grund för utformandet, vilket Leijon (2010) i sin avhandling poängterar är de

inramningar och förutsättningar som ges. *Design i lärande* kan sedan ses som en konsekvens av *design för lärande*, hur individen använder sig av de tillgängliga resurserna (Leijon 2010). Det är här pedagogen å ena sidan ser de möjligheter som ger förutsättningar till ett lärande för barnet men å andra sidan kan det även synliggöra brister på möjligheter i inomhusmiljön som då skapar hinder för ett lärande. Alltså är *design i lärande* hur man ser barnen finna meningsfulla sammanhang i inomhusmiljön de befinner sig i, hur de använder sin inomhusmiljö och vad det är som lockar och inspirerar barnen till samspel, lek och lärande och på så vis gynnar barns utveckling. Som pedagog synliggörs här vad som lyckats och vilken utvecklingspotential som finns att arbeta med i att synliggöra barnets lärprocess (Leijon & Lindstrand 2012).

På detta sätt kan studiens analys med hjälp av dessa fyra begrepp få möjligheten att utifrån vårt syfte synliggöra förskolläraernas uppfattningar kring inomhusmiljöns betydelse för de yngsta barnens lärande och hur de lyssnar in de yngsta barnen ur ett barns perspektiv.

3. Metod

Syftet med studien är att undersöka och synliggöra förskollärares uppfattningar kring inomhusmiljöns betydelse för barns utveckling, lek och lärande och hur de iordningställer inomhusmiljön för de yngsta barnen på förskolan. Men även hur förskollärarna lyssnar in de yngsta barnen ur ett barns perspektiv. Metoden för studien bygger därför på en kvalitativ forskningsmetod i syfte att synliggöra förskollärarnas uppfattningar. Här beskrivs även det genomförande, urval och de etiska forskningsprinciperna som studien bygger på men även hur vi bearbetat vårt empiriska material. Kapitlet avslutas med en metodkritik.

3.1. Val av metod

Denna studie bygger på en kvalitativ metod där vi velat komma nära det som studeras (Holme & Solvang 1997). Studien bygger därför på en fenomenologisk forskningsstrategi som Denscombe (2009) menar passar till småskalig forskning med begränsad budget. Fenomenologi bygger på människans erfarenheter och uppfattningar av olika fenomen eller situationer för att lyfta fram en tydlig bild av hur *tingen i sig* upplevs eller uppfattas direkt av människan vilket även stöds av Johansson (2003). Här är det inte frågan om att bedöma människors erfarenheter eller uppfattningar utan lyfta fram mångfalden och skildra denna. Det är således viktigt för forskaren att lägga sina egna tankar och värderingar åt sidan för att inte påverka studiens validitet (Denscombe 2009). Syftet är att genom förskollärarnas tankar och uppfattningar lyfta fram hur de ser på inomhusmiljöns betydelse för de yngsta barnen. På detta sätt har alltså syftet inte varit att använda en kvantitativ metod för att mäta hur mycket eller i vilken utsträckning förskollärarna arbetar med utformandet av inomhusmiljön på förskolan.

3.1.1. Intervjuer

Undersökningen för studien har genomförts med hjälp av semistrukturerade intervjuer då detta är relevant för uppsatsens syfte. Den semistrukturerade intervjun har styrts in förskollärarna på vad de förväntas tala kring och alla förskollärarna har fått svara på samma frågor. Samtidigt har förskollärarna getts möjlighet att prata fritt om sina uppfattningar och tankar och intervjuerna har därför varit flexibla kring i vilken ordning frågorna behandlats. Förskollärarnas tankar och uppfattningar har även genom öppna frågor- och svarsalternativ gett möjligheter till följdfrågor (Denscombe 2009). Öppna

frågor innebär att förskollärarna fått formulera svaren och uttrycka sig med egna ord (Denscombe 2009). Detta har möjliggjort att förskollärarna fått möjligheten att uttrycka sina tankar och uppfattningar kring inomhusmiljöns betydelse för barns utveckling och lärande men även berätta hur de lyssnar in barnen genom ett barns perspektiv för att iordningställa inomhusmiljön.

Denscombe (2009) framhåller att det är forskarens roll att respondenten får komma till tals så mycket som möjligt samtidigt som forskare på ett professionellt och medvetet sätt lotsar in respondenten på de frågor som studien bygger på vilket också stöds av Holme och Solvang (1997). Vidare menar Holme och Solvang (1997) att en intervju kräver att forskaren sätter sig in i respondentens upplevelse av situationen, är lyhörd och kan följa upp det som respondenten uttrycker. Det är tilliten mellan parterna som skall eftersträvas för att få studien så meningsfull som möjligt. Detta gör metoden krävande för både respondent och forskare. Men som även Holme och Solvang (1997) framhåller ligger styrkan i en kvalitativ studie att själva undersökningssituationen och samtalet uppfattas som vardagligt, vilket var något att sträva efter i denna studie.

3.2. Urval

Studien syftar till att synliggöra förskollärares medvetenhet och syn på inomhusmiljön för de yngsta barnen på förskolan. Förskollärare har valts för att de har ett utökat pedagogiskt ansvar för verksamheten i förhållande till läroplanen och förväntas vara väl förtrodda med läroplanens intentioner (Skolverket 2016).

Urvalet för studien har utgått från ett så kallat tillfällighetsurval eller bekvämlighetsurval (Holme & Solvang 1997; Denscombe 2009) vilket innebär att studien utgått från respondenter som ligger närmast till hands. Då vi själva bor i olika delar av landet och tidsramen för studien är begränsad gjordes ett beslut att intervjua två förskollärare var ifrån fyra olika förskolor i våra hemkommuner. Avståndet är för stort mellan oss och därför finns det inte möjlighet att lägga dyrbar tid på resväg till gemensamma förskolor på halva vägen. Som hjälp till att välja förskollärare kontaktades de berörda förskolecheferna som var behjälpliga med urvalet av förskollärarna. Studien har också utgått från ett subjektivt urval då förskollärarna handplockats för intervjuerna därför att vi likt Denscombe (2009) har skäl att tro att de kan bidra till syftet för studien.

Då tidsramen för denna studie varit begränsad betyder det även att antalet respondenter också varit begränsade i förhållande till metoden. Studien har därför skett på fyra olika

kommunala förskolor med totalt fyra förskollärare som arbetar på avdelningar för barn under tre år i närheten av våra hemkommuner. Det har valts att intervjua förskollärare på olika förskolor för att få en större spridning på upplevelser istället för att intervjua flera förskollärare på samma avdelningar. Det finns en medvetenhet kring att intervjuer med flera pedagoger på samma förskola hade kunnat leda till att se en samsyn på förskolan vilket inte är syftet med denna studie. Det är även viktigt att vara medveten kring att en studie i liten skala som denna inte kan jämföras med en större population (Holme & Solvang 1997).

Förskolorna har valts ut genom att de inte har någon personlig anknytning till oss för att undvika att personliga förväntningar har kunnat påverka validiteten på studien (Holme & Solvang 1997). Intervjuerna har gjorts på fyra olika kommunala verksamheter därför att förskolorna på detta sätt kan antas ha likvärdiga förutsättningar. Hade denna studie valt att utgå från exempelvis privata förskolor och kommunala förskolor hade då dessa förskolor å ena sidan kunnat jämföras med varandra. Men å andra sidan har vårt syfte varit att synliggöra förskollärarnas tankar och uppfattningar kring inomhusmiljön och därför anser vi oss inte behöva jämföra förskolor emot varandra. Här nedan presenteras de fyra intervjuade förskollärarna som beskriver hur länge de alla har arbetat som förskollärare:

Förskollärare 1	Förskollärare 2	Förskollärare 3	Förskollärare 4
Har arbetat 4 år som förskollärare	Har arbetat 1,5 år som förskollärare	Har arbetat 17 år som förskollärare	Har arbetat 16,5 år som förskollärare

Fig.1 Information om respondenterna.

3.3. Genomförande

Som första steg valdes förskolor ut med hjälp av förskolecheferna. Förskollärarna tillfrågades att delta i studien och genom ett missivbrev (se bilaga 1) fick de berörda vetskap om studien och dess syfte. Förskollärarna fick ett personligt möte där missivbrevet undertecknades och tid för intervjun fastställdes. Sedan tidigare hade förskollärarna informerats om att intervjuens längd skulle ta maximalt 60 minuter. För att vara väl förberedda på besöket på förskolorna utfördes en pilotstudie på våra egna förskolor. Detta gjordes utifrån att se om intervjufrågorna skulle ge det resultat som

förväntades. Ett tydligt sätt att se hur de öppna frågornas formulering skulle leda till syftet för studien för att stärka dess reliabilitet (Holme & Solvang 1997). I utformandet av frågorna togs det hänsyn till Denscombe (2009) som uttrycker att frågorna ska vara relevanta för forskningsområdet samt vara korta och koncisa för att inte orsaka missförstånd hos respondenterna. Vidare menar Denscombe (2009) att frågorna är det svåraste men också den viktigaste delen i en studie. Efter pilotstudien reviderades de intervjufrågor som upplevdes svåra att förstå och de frågor som kunde uppfattas som lika för att förbättra utfallet på de kommande intervjuerna med förskollärarna (se bilaga 2). Då en viss osäkerhet från förskollärarna fanns kring innehållet av intervjufrågorna valdes det att via mail förtydliga innehållet något några dagar före intervjuerna.

För att inte anteckningar skulle behövas göra under själva intervjun användes en ljudinspelare för att fånga upp det som sades. På detta sätt har vi både kunnat gå tillbaka flera gånger och lyssna vad som sades för att inte missa någon viktig empiri men även kunnat rikta all fokus och uppmärksamhet till det förskolläraren talade kring under intervjun och istället koncentrera oss på att ställa de rätta följdfrågorna. Då intervjusituationen är ny för oss hade vi förberett oss noga kring intervjumetoden. Som Denscombe (2009) påtalar lades det även vikt vid att utelämna egna värderingar i samtalen. Förskollärarna upplevdes alla mycket positiva till studien och hade mycket att prata om under de 60 minuterna som de hade till förfogande. De ansåg också att studien hade ett intressant ämne och vill kunna ta del av dess resultat.

3.4. Etiskt ställningstagande

De förskollärare som valt att delta i studien har skriftligt och muntligt informerats utifrån de forskningsetiska principerna informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2011) som ligger till grund när personer deltar i en undersökning. Från *informationskravet* har förskollärarna genom missivbrev (se bilaga 1) fått skriva på ett medgivande till att delta med tydlig information som talar om att deltagarnas uppgifter kommer att användas i forskningssyfte och förvaras säkert samt att de deltar frivilligt och har möjlighet att avbryta sitt deltagande om de känner för vilket även stöds av Holme och Solvang (1997).

Genom *samtyckeskravet* har förskollärarna blivit informerade kring studien och dess syfte men även kring oss intervjuare för att bygga upp en tillit till varandra (Holme & Solvang 1997). Vidare har förskolechefen informerats om studien och gett sitt

medgivande till förskollärarnas deltagande. Utifrån *konfidentialitetskravet* har de förskolor och de förskollärare som deltar i studien givits fiktiva namn i studiens resultat för att inte synliggöra deras identitet. Inför intervjun talade vi även kring det skriftliga missivbrev de tillhandahållit och försäkrade oss att deltagarna var införstådda med hur studien skulle genomföras. Av det empiriska materialet som ligger till grund för studiens resultat har de berörda blivit informerade att materialet enbart används i forskningssynpunkt och kommer därför efter studiens godkännande raderas vilket kan ses som *nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet 2011).

En av förskollärarna blev sjuk och kunde inte medverka i studien. Förskolechefen för området kontaktades och med dennas kompetens och välvilja kunde en ny förskollärare hittas med kort varsel och materialet för studiens innehåll kunde lämnas över. Ett etiskt ställningstagande hade kunnat ske om inte förskolläraren fått ta del av informationen kring studien innan intervjun vilket hade kunnat påverka svaren på intervjufrågorna.

3.5. Bearbetning av material

Bearbetningen av materialet beskrivs här som en kvalitativ analys som grundar sig på att detaljer som upptäckts, frambringar teorier utifrån data som sedan generaliserar slutsatser och teorier (Denscombe 2009). Efter avslutade intervjuer har bearbetning av vår empiri gjorts för att kunna få svar på våra forskningsfrågor genom vårt teoretiska perspektiv. För att få ett helhetsintryck av de intervjuer som gjorts valde vi att var och en lyssna ett flertal gånger och sedan transkribera ord för ord. Då intervjuerna gav omfattande material är detta något som var tidskrävande vilket är något som även Denscombe (2009) lyfter fram, men att det är en värdefull del av studien då undersökaren här ges möjlighet att komma nära sin empiri. Därefter så kunde vi tillsammans hitta gemensamma uppfattningar som förekom vid flera tillfällen i vår empiri. Utifrån dessa uppfattningar kunde vi sedan utläsa olika teman som utgör studiens resultat, analys och diskussion: *observation och dokumentation, pedagogens roll och förhållningssätt, inomhusmiljöns betydelse* och slutligen *barns delaktighet*. Vi kunde också snart utsaga de teoretiska perspektiven då de i förhållande till vårt syfte, forskningsfrågor och empiri på ett naturligt sätt passar ihop: *Barnperspektiv* och *barns perspektiv* som hänger samman med förskollärarnas uppfattningar om hur dessa begrepp i kombination med varandra ligger till grund för de möjligheter och hinder att ta ett barns perspektiv. *Design för lärande* och *design i lärande* för att studiens resultat kan synliggöra förskollärarnas uppfattningar kring både

inomhusmiljöns iordningställande och hur den, med sitt material, har betydelse för barnens lek, lärande och utveckling. Analysverktygen användes därför genom en fenomenologisk forskningsstrategi för att synliggöra förskollärarnas erfarenheter och uppfattningar för hur de ser på inomhusmiljöns betydelse för de yngsta barnen. Detta gör att intervjun och ljudupptagningen gett oss möjligheten att bearbeta dessa uppgifter kring hur förskollärarna beskriver sin verksamhet. Det empiriska materialet från intervjuerna har sedan synliggjorts i resultatet både som citat och i löpande text. Som Holme och Solvang (1997) framhåller är det viktigt att synliggöra direkta citat från respondenterna för att uppnå bästa möjliga förståelse för studiens resultat.

3.6. Metodkritik

Studien har utgått ifrån en kvalitativ forskning där semistrukturerade intervjuer legat till grund för det empiriska materialet vilket vi anser har givit oss svar på vårt syfte och forskningsfrågor. Fördelen med att använda intervjuer är att dessa erbjuder forskaren att komma närmare och få en djupare insyn av förskollärarnas uppfattningar och förståelser kring syftet och våra forskningsfrågor. Att vi lämnade ut information om intervjufrågornas innehåll fick å ena sidan förskollärarna att känna sig mer förberedda inför själva intervjuerna då de fick tid att tänka igenom och ge mer djupgående svar. Å andra sidan kanske detta också medfört att förskollärarna svarade utifrån uppfattade förväntningar. Den förskollärare som med kort varsel blev tillfrågad att delta fick mindre tid till förberedelse vilket kan ses som både positivt och negativt och också kan påverka studiens resultat.

Det empiriska materialet har varit omfattande då förskollärarna hade möjlighet att tala fritt vilket bidragit till att det varit svårt att välja ut det mest betydelsefulla. Om denna uppsats baserats på strukturerade intervjufrågor hade det å ena sidan gjort att det i efterhand varit lättare att bearbeta det empiriska materialet, men å andra sidan har det nuvarande materialet gett studien ett bredare urval. Frågan som kan ställas är om det även hade varit till fördel att göra intervjuerna tillsammans då vi varit två som kunnat se eller uppleva samma situation.

Denscombe (2009) framhåller även att det i denna form av forskningsstrategi är viktigt att tänka på hur frågorna är uppställda, utformade och relevanta till syftet i studien vilket har varit viktigt att ta hänsyn till och därför vara medvetna kring att detta kan komma att påverka förskollärarnas svar. Studiens syfte och forskningsfrågor är framställda för att

fokusera på förskollärarnas uppfattningar och tankar varpå tillförlitligheten för studien kan ses som relevant med intervjuer. Hade syftet och forskningsfrågorna istället fokuserat på vad som skedde hade denna metod kunnat kombineras med en observation för att se om förskollärarnas svar överensstämmer med hur de agerar.

På detta sätt är det förskollärarnas tankar och uppfattningar kring inomhusmiljön och barns perspektiv som ligger till grund för studien och det är därför ett medvetet val att inte barnens egna röster synliggörs.

5. Resultat

Syftet och forskningsfrågorna för studien är att synliggöra förskollärarnas tankar och uppfattningar kring inomhusmiljöns betydelse för barns utveckling, lek och lärande men även hur förskollärarna ser på möjligheter och hinder för att nå ett barns perspektiv när inomhusmiljön skapas på förskolan. Här redovisas resultatet från de intervjuer som ligger till grund för denna studie. Resultatet är organiserat under följande rubriker som även följer med i analys och diskussion:

Observation och dokumentation; där förskollärarna synliggör sina sätt på hur och varför de observerar och dokumenterar barnen och verksamheten. Pedagogens roll och förhållningssätt; där förskollärarna talar om sin egen roll och förhållningssätt i arbetet med barnen. Inomhusmiljöns betydelse; där förskollärarna talar om hur de ser på inomhusmiljöns betydelse och hur de iordningställer den för att väcka barnens nyfikenhet och intresse. Barns delaktighet; där barns kommunikativa förmågor lyfts fram i samband med det dilemma som upplevs i att ta ett barns perspektiv.

Förskollärarna i resultatet benämns som förskollärare 1, 2, 3 och 4.

5.1. Observation och dokumentation

Alla förskollärare talar om vikten av att observera barnen i inomhusmiljön för att se vad de gör, vilka material och lärmiljöer som används eller tvärtom vad som inte används. Det är alltså utifrån observationerna som förskollärarna tolkar barnens utsagor som ligger till grund för hur de sedan utformar sin inomhusmiljö. Flera förskollärare berättar att de under höstens start observerar barngruppen utifrån det material som finns tillgängligt i lärmiljöerna utan att pedagogerna säger eller bidrar med något för att finna ut barnens intresse. Det är även utifrån dessa observationer som en av förskollärarna talar om de "nyfikenhetsfrågor" som de finner ut och arbetar projektrelaterat med under läsåret. Utifrån observationerna har pedagogerna sedan möjlighet att utveckla sin inomhusmiljö:

Vi tittar efter vad barnen intresserar sig av. Sedan när man får ny barngrupp då bygger vi upp vad dem är intresserade av (Förskollärare 3).

Men de yngre har vi bara kunnat ge material och bara filmat och se vad gör dom, vad intresserar dem och så har vi noterat detta. Och nu har vi baserat på det materialet vi samlat in. Funderat ut, ok, hur går vi vidare, vilket material ska vi skaffa, vad var det som intresserade dom, vad var det som de inte alls brydde sig om (Förskollärare 1).

Förskolläraren i citaten ovan talar om sätt att observera och dokumentera och hur det ger dem material till att kunna utveckla sin verksamhet och synliggöra barnens lärprocesser. Vidare uttrycker en förskollärare att:

Lärprocessen är ju ett lärande till ett lärande. Ofta blir det ett görande här och ett görande där och kopplar inte ihop tråden. Det är ju en jätteutmaning att hitta lärprocesserna (Förskollärare 4).

Att hitta lärprocesser visar sig intressera förskollärarna. Däremot lyfter en av förskollärarna fram ett dilemma med dokumentationen vilket är att det inte går att dokumentera allt:

Så det är fokus liksom i, vad vi fokuserar på, ja, i arbetet med barnen men kanske främst i vad vi dokumenterar. Alltså man kan inte dokumentera och reflektera över allt hela tiden, det går inte. Utan då är det nyfikenhetsfrågan som vi ska ha i fokus (Förskollärare 2).

För att kunna observera och dokumentera använder sig förskollärarna av olika verktyg som loggbok, reflektionsprotokoll och film. Det talas om mallar att utgå från, för att förenkla arbetet med dokumentationen. Här finns frågor att utgå från så att pedagogerna vet med vilka "glasögon" de ska titta med när de exempelvis filmat barnen i en lärprocess. Loggboken används för snabba anteckningar vilka renskrivs i reflektionsprotokoll för att följa och synliggöra barnets lärande:

Mmm, och där måste man fånga in det lärandet när det sker i rutinerna. Då antecknar vi i ner. Renskriva får man göra det sen. Något som vi pratar mycket med barnen om är att ställa frågan: "vad gjorde du? Vad lärde du dig." Även om de inte förstår ordet lärt mig så får de ändå veta att jag lär, jag kan. Det är svårt att dokumentera lärprocessen (Förskollärare 4).

Förskollärarna talar även om den reflektionstid som är schemalagd där de har möjlighet att reflektera sina dokumentationer med varandra. Två av förskollärarna talar även om dokumentationen som ett medel för att få de yngsta barnen att reflektera över sina lärprocesser och att det därför är viktigt att dokumentationen sätts upp i barnens nivå:

Att man har den på väggarna i barnens nivå och att de kan se varandra det utvecklar dem jättemycket tror jag (Förskollärare 3).

I samband med att citatet ovan möjliggör att dokumentationen sätts på barnets nivå påtalar två förskollärare att de även i möjligaste mån låter barnen vara delaktiga i själva dokumenteringen då barnen själva använder lärplattan:

[...]jag hade en kollega som gick runt och tog kort tillsammans med barnen så dom fick använda iPaden då och ta kort när dom hittade bokstäver på andra ställen, på förpackningar och grejer som i sin tur då ska sätta upp så att dom ska kunna, som hela tiden kopplar fram och tillbaka då med att vi sätter upp detta. Barnen reagerar, vi samlar upp vad dom gör, vi försöker få upp bilder så att dom kan komma ihåg att dom har tänkt vidare (Förskollärare 1).

I förhållande till att låta barnen få dokumentera uttrycker den andra förskolläraren att de ta tillfället i akt att dokumentera det barnen själva dokumenterar:

Där märker vi också att många tar över och vill dokumentera själva. Det är något som jag jobbar mycket med att släppa dokumenterandet och lämna över till dem. Att de dokumenterar. Jag dokumenterar ofta VAD dem dokumenterar för deras egna bilder blir deras ord deras egna språk (Förskollärare 4).

Som citaten belyser tillsammans med förskollärarnas övriga tankar kring observation och dokumentation utgör detta en viktig del av deras vardag och för att kunna se vad barnen intresserar sig för och undersöker i sin inomhusmiljö.

5.2. Pedagogens roll och förhållningssätt

När det kommer till pedagogens roll och förhållningssätt är förskollärarna av den gemensamma uppfattningen att de talar om pedagogens roll som närvarande, ge barnen tid och finnas där för att skapa en trygg inomhusmiljö för dem att vistas i. Förskollärarna talar om att det som pedagog är viktigt att vara medaktör och se vad barnen gör, att låta barnen få prova själva och känna att de kan. Men samtidigt är det ett lärande som också är i fokus, att barnen är mer kompetenta än vi tror och att barnsynen därför är viktig:

Barn är mer kompetenta än vad vi tror. Och det måste vi som pedagoger se. Att ge tid åt barnen. Barnsynen är viktig (Förskollärare 3).

Nej trygghet och omsorg är inte allt, vi ska jobba med lärande också, men det är ändå så viktigt att barnen känner sig trygga, att dom trivs och då är det viktigt för oss att liksom finnas på golvet å försöka vara närvarande för barnen, inte bara att springa omkring å så, utan det... Dom vet att vi finns där. [...] Alltså att vi finns närvarande i lärmiljöer och entusiasmerar och inspirerar i en lek eller om vi tänker, "ja men här ska barnen leka själva i" (Förskollärare 2).

I förhållande till ovan nämnda citat uttrycker en av förskollärarna att genom att vara en närvarande pedagog finns möjlighet att se de yngsta barnen gå igenom en ny fas, ett lärande eller utveckling och hur viktigt det är att uppmärksamma barnet på detta, genom att sätta ord för deras erfarenhet och ställa öppna frågor. Dilemmat med detta är när pedagogen uppmärksammar vad som händer med barnet, också kan bli tystare. Att de där orden som skulle behövts inte blir sagda:

Hjälpa dom att sätta ord på grejer som ”vet du vad detta heter” ”titta, har du märkt att du”. “Kommer du ihåg förra veckan när du” [...] det är häftigt man ser med de yngre barnen för det är så tydligt när de går igenom en ny fas. Samtidigt så blir det ju också ett hinder för man kan ju lätt bli tystare som vuxen, man kanske inte blir, man kanske inte säger de där sakerna de hade behövt att höra för det är ju klart, har du inget talspråk så måste du ju höra väldigt mycket talspråk för att lära dig det (Förskollärare 1).

Citatet ovan belyser därför att språket är viktigt för de yngsta barnens lärande. Detta är en uppfattning som delas med de andra förskollärarna där en av dem ibland upplever att hen tröttnar på sin egen röst för att hen är extra tydlig med just de yngsta barnen. Här upplever två av förskollärarna att dokumentation med film, men även reflektionsprotokoll är viktiga för att synliggöra sitt eget förhållningssätt och bli medveten om hur pedagogen exempelvis talar med barnen:

Det är därför som reflektionsprotokoll och filmer så himla viktiga för att också faktiskt få syn på sig själv (Förskollärare 4).

Introducerandet av materialet och vara delaktiga i barns lek anser förskollärarna vara viktigt i sin roll. Några av förskollärarna upplever att barnen inte alltid vet vad de ska göra med materialet om de inte blivit introducerade för det. Vidare menar en förskollärare att barnen kanske inte har någon relation till exempelvis bondgårdsdjur och därför behöver en pedagog vid sin sida för att komma igång med en lek. Här talar två förskollärare om att de vid introducerandet av ett nytt material berättar för barnen vad de *kan* göra istället för att fokusera på vad de *inte* får göra, vilket gör att de tar bort fokus på ordet *inte*. Två av förskollärarna pratar även om att iordningställa material innan barnen kommer för att se vad som händer:

Alltså att man som vuxen får faktiskt ställa iordning ett torn eller nånting på morgonen bara för att se ifall det är någon mer som hakar på idén (Förskollärare 1).

Min förhoppning e ändå att, här har påbörjat nåt “oj, undra hur jag kan gå vidare”. Det ska väcka nyfikenhet och lust att gå in i den leken istället för att allt bara är undanplockat (Förskollärare 2).

Förskollärarna talar här om sin roll som igångsättare och inspiratör till leken. Att pedagogens roll därför är betydelsefull för att det ska ges förutsättningar i inomhusmiljön för alla barn. Förskollärarna menar att i en torftig inomhusmiljö kan det bli konflikter och spring medan möjligheter i en inomhusmiljö får barnen att stanna upp. En av förskollärarna talar om hur deras roll kan kopplas ihop med hur barnen är och blir i miljön de befinner sig i:

Det är ju lätt att säga ”ja men det här barnet är ju så här” men, ja, hur har vi hjälpt barnet, har vi gett den möjligheter att bli ett annat barn eller har vi gett den möjlighet att bli det här barnet. Det är väldigt lätt att säga, sen är det ofta väldigt svårt att göra annorlunda för man har många ramar att, eller förutsättningar att förhålla sig till. Ehm, men jag tror att vi har stor påverkan och att miljön har stor påverkan (Förskollärare 2).

Som avslutning lyfter förskollärarna fram läroplanen som ett verktyg för verksamheten och en del av sin roll. En av förskollärarna lyfter fram att de har läroplanen i bakhuvudet vilket kan få en påföljd att något kan missas. Förskollärarna talar om att pedagogerna har ett ansvar att få in läroplanen och alla kunskapsdelar men även att det ligger på pedagogen att observera, dokumentera och reflektera sin verksamhet:

Vi går igenom och kollar i läroplanen att vi gör det vi ska. [...] Man anpassar ju efter barnen och barnens ålder och allt går in i läroplanen (Förskollärare 3).

Läroplanen är ju den vi ska utgå ifrån alltid, alltid. Och vi kan ju brista lite kan jag känna i avdelnings miljön. Det finns syften och tankar med dem men man måste vara duktig att skriva ner utifrån läroplanen att här har vi tänkt språk och kommunikation här har vi tänkt samspel. Vi har ju det men man måste bli duktigare på att dokumentera ner (Förskollärare 4).

Det är lätt att få prestationskrav och bli stressad över att det är mycket som ska göras. Här menar några av förskollärarna att det är viktigt att känna sig nöjd över det som presterats i förhållande till de förutsättningar de haft:

Och vi har ju också vart stressade av prestationsångest och känt att det är så mycket man ska göra, så att jag har försökt hela tiden ändå att dra oss tillbaka med att, okej vi har gjort detta och detta blev bra och nu kommer man liksom vidare. Men vi var tvungna att göra detta först (Förskollärare 1).

5.3. Inomhusmiljöns betydelse

Forskning lyfter fram samband mellan inomhusmiljön och möjligheter för barns lärande på förskolan. I intervjuerna talar förskollärarna om olika sätt att se inomhusmiljöns betydelse för barns lek, lärande och utveckling. Alla lyfter fram vikten av att inomhusmiljön skall vara tillgänglig och föränderlig för de yngsta barnen. Förskollärarna berättar att de förändrar inomhusmiljön utefter barnens intresse och hur barnen använder miljön men också efter de förutsättningar som finns i lokalerna med exempelvis inventarier. Förskollärarna berättar även vikten av att inomhusmiljön ska locka barnen till sig och det är viktigt med materialets placering:

Så det, ja, vi har försökt att liksom tänka vad som, vad ska man säga, att placera materialen så att dom är lockande och tillgängliga för barnen. Och sen märker man ju att vissa miljöer används mer och andra används mindre. Då försöker vi att arbeta om dom, eller flytta om (Förskollärare 2).

Det är inspirerande när man kommer in att man ska känna att man vill vara här. En positiv och glad miljö, mycket färger. Att det ska vara mycket på barnens nivå (Förskollärare 3).

På detta sätt talar förskollärarna om inomhusmiljöns och materialets betydelse för barns nyfikenhet och lusten att vara i den. I samband med detta har alla fyra förskollärarna även tankar kring miljöns betydelse som den tredje pedagogen och hur de på olika sätt kan förhålla sig till detta. En förskollärare menar att när de ser miljön som den tredje pedagogen ska pedagogen optimalt inte behövas samtidigt som hon å andra sidan också uttrycker att pedagogen är viktig för att vara med barnen och prata och sätta ord. Men inomhusmiljön skall locka barnet att gå runt självständigt och att materialet ska ge något utan en pedagog vid sin sida. En av de andra förskollärarna är något kluven till att pedagogen ska backa och lägger stor vikt vid att pedagogen behöver vara närvarande i inomhusmiljön med de yngsta barnen men uttrycker å andra sidan att pedagogen heller inte ska gå in och störa en lek som är igång och fungerar. I intervjun framkommer även ett dilemma med hur miljön kan påverka barnens vistelse i den och förskolläraren menar att barn alltid reagerar vid en förändring i miljön vilket inte alltid överensstämmer med pedagogernas tankar:

Vi har ett tänk men det fungerar inte som det var tänkt. Så där har vi börjat titta på vad är det som gör att det inte fungerar och vad gör barnen. De har en helt annan tanke med det vi gör. Fungerar miljön eller den tredje pedagogen då fungerar det väldigt bra men det kan också visa på att när det händer andra saker kan det bidra till konflikter i miljön för att vi då kanske inte har tänkt. Så fort man förändrar i miljön så händer det något med barnen (Förskollärare 4).

Citatet kan ses på vilket sätt den tredje pedagogen kan skapa möjligheter eller hinder för barnen. Men även om inomhusmiljön är inspirerande och förskollärarna arbetar med att barnen i största möjliga mån ska vara självgående märker förskollärarna samtidigt att de yngsta barnen gärna vill vara i närheten av pedagogerna.

När det kommer till materialet som erbjuds ser en förskollärare dessutom en förändring i inomhusmiljöns material förr gentemot nu vilket leder till att barnen idag har större utbud och möjligheter till lärande:

Om man väntar och tar fram ett material när de är fyra fem år upplever jag att de kan vara rädda om de har aldrig rört och provat. Då får man en tankeställare att de skulle ha haft det tidigare. Ju tidigare de lär känna ett material desto bättre. [...] det är lärande hela tiden och man märker just

med de små barnen hur mycket lär dem sig inte bara genom leken. De härmar varandra hela tiden (Förskollärare 3).

I citatet ovan kan vi se hur en av förskollärarna lägger vikt vid att de yngsta barnen har tillgång till olika material i tidig ålder. Vidare talar en av de andra förskollärarna om att vidga barnens omvärld och på så sätt erbjuda barnen material som de inte själva har frågat efter:

[...]vi vet ju att det finns många saker som dom inte ens har varit med om, dom har ju inte förnimmt så många saker än, så att ibland känner vi att vi kan inte bara ge det vi vet att dom tycker är roligt utan ibland måste man ju också putta in lite nytt. Och sen får man ju se hur dom reagerar på det. Och liksom gå vidare. Ibland så känns det som att man blir lite bakbunden när man bara går efter vad barnen frågar efter eller visar vad de tycker är kul med befintliga grejer, för då missar man ju saker dom skulle kunna tycka är intressanta (Förskollärare 1).

I citatet synliggörs därför vilken betydelse förskollärarnas tankar kring val av material har för vad de yngsta barnen erbjuds i sin inomhusmiljö.

5.4. Barns delaktighet

När det kommer till barns delaktighet har förskollärarna många tankar kring hur de i arbetet med de yngsta barnen kan lyfta fram ett barns perspektiv. Två av förskollärarna talar om vikten av att i arbetslaget tala om vad barns delaktighet står för och hur de kan utveckla arbetet med detta då det är tydligt att vi ska arbeta med detta utifrån läroplanen. Vidare menar en av förskollärarna att detta är något pedagogen skall vara väl medveten om och aldrig kan prata för mycket kring. Dock är förskollärarna överens om att arbetet med de yngsta barnens delaktighet kan medföra dilemman då barnens kommunikativa förmågor synliggörs av observationer då pedagogerna inte har samma möjlighet att tala och resonera tillsammans med barnen vilket kan göra det svårare att uppfatta barns andra språk än de verbala:

Det stora e väl egentligen att det kan va svårare att, alltså, om ett barn inte har ett verbalt språk så är det svårare, upplever jag det i alla fall att man kan inte resonera med barnet hur den tänker och vad den egentligen håller på med (Förskollärare 1).

Förskollärarna talar mycket om de kommunikativa förmågorna som de yngsta barnen har att förhålla sig till för att förmedla sin röst. Att barnen använder mycket kroppsspråk med röstläge och mimik, men även barns blickar med vilka de kommunicerar både med varandra och pedagogerna. Men tydligt är att det är just kroppsspråket de yngsta barnen kommunicerar med:

Dom kommunicerar mycket med kroppsspråk. Nu börjar det komma några ord som namn. Vi har bilder på barnen i hallen med deras namn på väggen och barnen pekar på sitt och varandra. Det syns en tydlig kommunikation. Samma sak med oss, vi ser barnen. De kan ju också bara dra i fingret på oss vuxna "kom nu" (Förskollärare 3).

Men till stor del är det ju mycket kroppsspråk och barnen sinsemellan då är det väldigt mycket språk att dem delar och tittar och man härmar och provar igen och man möts och skrattar med gester och så (Förskollärare 4).

Förskollärarna talar även på olika sätt kring hur det i slutändan är pedagogerna som tolkar ett barns perspektiv vilket resulterar i att pedagogerna har makten:

Det blir ju en tolkningsfråga att vi tolkar in "vad är det dom gör?" och hur ska vi använda vår miljö på vilket sätt. Jag tror att vi ska kunna få de mycket mer delaktiga än vad de är idag. [...] I slutändan är det vi som bestämmer för det är ju vi som har makten att titta på (Förskollärare 4).

Och sen som sagt, det här hur vi läser av, eller rättare sagt tolkar vad barnen väljer. Alltså, att ett barn är i lägenheten behöver ju inte betyda att dom tycker det är roligt att laga mat där. Det kan ju va att dom utforskar hur man kan använda ett glas, hur man kan få ett glas att snurra eller dom... (Förskollärare 2).

Detta kan ibland leda till att tolkningarna blir misstolkningar:

Och dom berättade att dom lagt en hel höst på att tro att barnen var intresserade av dinosaurier, för de hade hållt på med dinosaurier i rör som de liksom hade lekt med i och sådär. Men dom insåg efter ett halvår att barnen struntade fullständigt i dinosaurier utan det var in och ut som var det viktiga (Förskollärare 1).

Utifrån dilemman med ett barns perspektiv som på olika sätt lyfts fram av förskollärarna synliggörs det ändå avslutningsvis i intervjuerna att de tagit ett barns perspektiv när det gäller att se till barns intresse för iordningställandet av inomhusmiljön där pedagogernas tankar fått stå tillbaka för att lyfta fram barnens. En av förskollärarna talar om lägenheten som fick byta plats för att fler barn intresserade sig för att vara där och således behövde större plats. En annan förskollärare talar om utklädningskläderna som inte lektes med och som därför fick lämna plats åt något mer intressant för barnen. Den fjärde förskolläraren berättar om hörnan med återvinnings kartonger, exempelvis mjölk- och äggkartonger, som var tänkt till skapande men förflyttades av barnen till hemvrån:

Och från början skulle vi inte alls ha en sån vrå då vi tänkt mer skapande där, men barnen tyckte om den och höll själva på där [...] Och sen har det hängt kvar (Förskollärare 4).

6. Analys

I detta avsnitt analyserar vi det resultat som lyfts fram i tidigare avsnitt utifrån vårt teoretiska perspektiv som ligger till grund för denna studie. De fyra begrepp som lyfts fram som det teoretiska perspektivet är *barnperspektiv*, *barns perspektiv*, *design för lärande* och *design i lärande*. Dessa begrepp sätts i ett samband till de rubriker som lyfts fram i resultatet.

Begreppen *design för lärande* och *design i lärande* kopplas samman med hur inomhusmiljön iordningställs och hur barnen sedan använder den. Men för att ställa iordning en inomhusmiljö som skall erbjuda barnen meningsskapande ligger observationer och dokumentationer till grund för hur pedagogerna med sitt *barnperspektiv* även lyfter fram ett *barns perspektiv* som utgångspunkt. Avsnittet avslutas sedan med en kort slutsats av analysen.

6.1. Observation och dokumentation

Förskollärarna har en gemensam uppfattning kring det viktiga med att observera och dokumentera barnet i dess inomhusmiljö för att synliggöra vad de undersöker och intresserar sig för. Förskollärarna uttrycker att det från början finns en inomhusmiljö som de utgår ifrån. Om detta tolkas utifrån ett *barnperspektiv* och *design för lärande* lägger förskollärarna här grunden för verksamheten som med hjälp observationer och dokumentationer sedan kan synliggöra barnens intressen för att utveckla iordningställandet av inomhusmiljön.

Resultatet visar att förskollärarna på olika sätt dokumenterar sin verksamhet för att kunna synliggöra barnens intresse och läroprocesser och hur de på detta sätt kan utveckla sitt arbete eller verksamhet vidare. En av förskollärarna upplever att det är en utmaning att hitta läroprocesserna vilket tyder på att dokumentationen inte alltid är så lätt att handskas med medan en annan av förskollärarna poängterar att det inte går att dokumentera allt. Här kan det upplevas att pedagogerna med olika verktyg och mallar försöker förenkla sitt arbete med just dokumentationen och med hjälp av öppna frågor till de yngsta barnen kan öppna upp barnens ögon för vad de upplever och erfar. Om detta tolkas utifrån *design för lärande* kan detta ge pedagogerna möjligheter att skapa en inbjudande och utmanande inomhusmiljö och det kan också upplevas att som *design i lärande* då förskollärarna

medvetet väcker det utforskande och nyfikna lärandet vid liv i ett tidigt skede hos de yngsta barnen.

När förskollärarna talar om reflektionstiden de har att tillgå synliggörs en medvetenhet kring vikten av att reflektera dokumentationen sinsemellan men också tillsammans med barnen, men även att locka med barnen själva i dokumenterandet. Utifrån ett *barnperspektiv* upplever vi därför medvetenheten hos förskollärarna i arbetet med dokumentationen då den ligger till grund för att förskollärarna kan se och lyfta fram barnet, ett *barns perspektiv*.

6.2. Pedagogens roll och förhållningssätt

De intervjuade förskollärarna talar alla om pedagogens roll och förhållningssätt vilket kan ses som ett *barnperspektiv* där barnsynen ligger som grund för hur de ser på sin roll och förhållningssätt som pedagog. Förskollärarna talar om sig själva som närvarande pedagoger och medaktörer där de tillsammans med barnen har möjlighet att följa barnens läroprocesser och ser sin roll som viktig och betydelsefull.

Förskollärarna lyfter fram att genom att vara närvarande med barnen har de möjlighet att se deras lek och lärande men även språkligt finnas där och ge barnen ord för sitt erfärande. Här upplever förskollärarna att det är viktigt att genom dokumentationen även synliggöra sitt eget förhållningssätt. Genom att tolka detta utifrån ett *barnperspektiv* kan medvetenheten ses kring sin egen roll och vilka förutsättningar det kan ge barnet.

Alla förskollärarna talar även om hur de introducerar barnen för nya material, hur detta kan stimulera barnens tidigare erfarenheter med nya och på så sätt utmana dem i lek och lärande. Två av förskollärarna talar även om att iscensätta en lek innan barnen kommer och hur de med detta vill väcka nyfikenhet och lust att gå in i en lek. Förskollärarna menar att inomhusmiljön påverkar hur barnet är och blir i dess inomhusmiljö. Hur en inomhusmiljö med möjligheter ger andra förutsättningar än en torftig miljö varpå en av förskollärarna poängterar att det är lätt att bedöma barnet istället för att ställa sig frågan vilka möjligheter som barnet getts. Utifrån introducerandet av material, iscensättandet av lek och barnets varande i inomhusmiljön kan det tydas som att *design för lärande* på ett lekfullt sätt kan inspirera barnen till nya erfarenheter och nytt utforskande och därmed bidra till att barnen känner meningsfullhet i inomhusmiljön, *design i lärande*.

Vidare talar förskollärarna om läroplanen och det ansvar den för med sig som utifrån det teoretiska perspektivet kan ses som en grund. Å ena sidan vet förskollärarna hur de

utifrån läroplanens intentioner ska utveckla sin verksamhet men uttrycker å andra sidan även den stress det kan medföra att det finns mycket åtagande som ligger på pedagogens axlar.

6.3. Inomhusmiljöns betydelse

Det framkommer i resultatet att förskollärarna har en gemensam tanke kring en inomhusmiljö som är tillgänglig och föränderlig för de yngsta barnen. Förskollärarna utgår mycket från barnens intresse och utforskande men tar även hänsyn till lokaler och inventarier och betonar att inomhusmiljön med sitt material ska väcka barns nyfikenhet till sig. Ytterligare finns en medvetenhet kring att inomhusmiljön ses som den tredje pedagogen. Förskollärarna menar att å ena sidan vill de att inomhusmiljön ska locka barnet att självständigt vistas i den, men å andra sidan inser dem vikten av sin roll som närvarande pedagog vilket utifrån *barnperspektivet* kan ses som en medvetenhet kring hur förskollärarna kan skapa möjligheter för barnets självständighet. Samtidigt talar en av förskollärare om att det alltid händer något med barnen vid en förändring i inomhusmiljön vilket inte alltid överensstämmer med det pedagogerna tänkt. Den tredje pedagogen kan således både skapa möjligheter eller hinder i sin utformning.

En av förskollärarna uttrycker att hen ser skillnad förr gentemot nu i vad som erbjuds barnet och menar att det är viktigt att de yngsta barnen får tillgång till en mångfald av material. Vidare talar en av de andra förskollärarna att det är viktigt att vidga barnets erfarenhetsvärld och att pedagogen inte bara kan utgå från barnets intresse utan även utmana dem med material som skapar nya erfarenheter. Ser man materialets betydelse utifrån ett *barnperspektiv* synliggörs pedagogens roll att vidga barnets erfarenhetsvärld. Genom att iordningställa inomhusmiljön, *design för lärande*, kan pedagogen sedan synliggöra hur barnen använder materialet genom ett *barns perspektiv* för att gå vidare och skapa möjligheter och utmaningar både i inomhusmiljön och för barnet. På detta sätt kan man se *design i lärande* då detta kan skapa förutsättningar för barnen att finna meningsfulla sammanhang och bredda deras referensbas och erfarenheter av sin omvärld.

6.4. Barns delaktighet

I resultatet av intervjuerna kring förskollärarnas tankar om barns delaktighet synliggörs deras gemensamma syn kring barns delaktighet och ett barns perspektiv. Två av förskollärarna talar även om vikten att diskutera och reflektera kring just dessa begrepp

tillsammans med arbetslaget då det enligt en av pedagogerna aldrig kan talas för mycket om detta. De yngsta barnens kommunikativa förmågor och dess dilemman lyfts fram av alla förskollärarna där svårigheten av att inte kunna resonera med barnet vad hen tänker eller håller på med synliggörs. Alla förskollärarna talar om att det i slutändan är pedagogernas tolkningar av ett barns perspektiv genom observationerna av barnens kroppsspråk vilket kan skapa dilemman. Två av förskollärarna talar även om de misstolkningar som kan komma till följd av att de yngsta barnens kommunikativa förmågor kan vara svåra att synliggöra. Utifrån det teoretiska perspektivet skulle följden här kunna bli att ett *barnperspektiv* lyfts fram istället för ett *barns perspektiv* då pedagogerna utefter sina egna erfarenheter gör sina tolkningar utifrån det hen vill se. Förskollärarna lyfter, i motsats till det hinder de kan se med tolkningar av ett barns perspektiv, fram hur de på olika sätt gjort ändringar i inomhusmiljön utifrån barnens intentioner. Alltså kan detta tyda på att förskollärare har sett vad barnet intresserar sig för att sedan kunna tillgodose barnets intressen. På så vis kan materialet medföra meningsfulla sammanhang för barnen vilket kan generera *design i lärande*.

6.5. Sammanfattning av analys

I studiens resultat och analys kan tydliga slutsatser dras. Vi finner det intressant att se hur observation och dokumentation ligger till grund för förskollärarnas syn på vad barnet intresserar sig för och undersöker, för att möjliggöra ett barns perspektiv. Intressant är även att se hur förskollärarna förhåller sig till sin roll och förhållningssätt genom att vara medaktör och närvarande med barnen för att synliggöra deras utveckling, lek och lärande och vara en inspiratör för barnens utforskande. Ytterligare finner vi intresse av att inomhusmiljön skapar både möjligheter och hinder utifrån den tredje pedagogen och att förskollärarna både lägger vikt vid barnens självständighet men också samspelet med pedagogen. I kombination med varandra ger detta barnen möjligheter att finna meningsfulla sammanhang till att synliggöra sitt eget perspektiv, barns perspektiv, för sitt eget lärande. Tydligt blir att förskollärarnas barnsyn spelar en viktig roll både för att verksamheten skall vara av god kvalitet utifrån läroplanens intentioner, men också för hur förskolläraren ser på barnet och dess lek, lärande och utveckling för att skapa goda förutsättningar för barnens delaktighet i sitt eget lärande.

7. Resultatdiskussion

I detta avsnitt kommer resultatet från studiens syfte och forskningsfrågor ställas i relation till tidigare forskning och litteratur. Följande delar kommer att ingå i detta avsnitt, vilket är detsamma som rubrikerna i resultat och analys: Observationer och dokumentationer, pedagogens roll, inomhusmiljön och barns delaktighet. Avslutningsvis kommer en slutdiskussion och resultatets konsekvenser för yrkesrollen.

7.1. Observation och dokumentation

När förskollärarna talar om hur de genom en befintlig inomhusmiljö observerar barnen för att synliggöra deras intresse och på så sätt utveckla iordningställandet av inomhusmiljön belyser de den vikt som observation och dokumentation utgör. Som förskollärarna uttrycker arbetar de med dessa verktyg som en grund för att både utveckla inomhusmiljön men även verksamhetens innehåll. På detta sätt kan det tyda på att förskollärarna med hjälp av observationerna och dokumentationerna lägger grunden till strävandet efter att ta ett barns perspektiv vilket Åberg och Lenz Taguchi (2005) lyfter fram som det främsta redskapet. Förskollärarna uttrycker att de observerar vad som intresserar barnen och vad de undersöker, hur lärmiljön används och fungerar för att kunna utveckla inomhusmiljön och utmana barnens läroprocesser.

En av förskollärarna påpekar det svåra med att dokumentera och den utmaning som finns i att hitta läroprocesserna varav en av de andra förskollärarna poängterar att det inte går att dokumentera allt. Detta stämmer överens med Åberg och Lenz Taguchi (2005) som tar upp dilemmat med att det i början kan vara svårt att veta vad som ska dokumenteras eller inte. Frågan är om några av förskollärarna därför har hittat ett sätt att förenkla sitt arbete med dokumentationen då de utgår från underlag och frågeställningar för att veta vad de ska fokusera på i sina dokumentationer om det så är visuellt eller med hjälp av film. I läroplanen (Skolverket 2016) har förtydliganden gjorts gällande dokumentationen som är en del av förskolans kvalitet vilken kontinuerligt och systematiskt skall följas upp och utvärderas. Utifrån ett utvecklingspedagogiskt perspektiv menar Thulin (2011); Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003); Pramling Samuelsson, Sommer och Hundeide (2011) att barnen är aktiva i sitt lärande vilket kopplas samman med Halldén (2003); Halldén (2007) tankar om den förändrade barnsynen och det kompetenta barnet som från början är aktör över sitt eget liv. Frågan

är om dokumentationen här har ett samband till den förändrade barnsynen och det kompetenta barnet då förskollärarna i studien medvetet och aktivt söker ett barns perspektiv för att kunna utmana dess lärande samt utveckla inomhusmiljön.

Åberg och Lenz Taguchi (2005) lyfter även fram reflektionen som gör utvecklingen möjlig. Förskollärarna i studien har alla reflektionstid inlagd på schemat där de har möjlighet att diskutera sina observationer och dokumentationer med varandra. Några av förskollärarna lyfter även fram reflektionerna de gör tillsammans med barnen där de i inomhusmiljön använder sig av uppsatta bilder i barnens nivå. I den sociokulturella teorin (Strandberg 2006); (Säljö 2014) är interaktion och språk viktiga verktyg för barns lärande varpå detta kan tydas som en medvetenhet att med hjälp av dokumentationen lyfta fram barnens uppfattningar för att ta del av varandras erfarenheter och utmana dem i sitt lärande vilket i ett utvecklingspedagogiskt perspektiv nämns som metakognition (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2003). Något som även läroplanen (Skolverket 2016) i sina mål och riktlinjer lyfter som viktigt för mångfald i lärandet.

Utöver den dokumentation som kan hjälpa förskollärarna att synliggöra barnets perspektiv finner de också det vara viktigt att synliggöra sitt eget förhållningssätt vilket två av förskollärarna gör med hjälp av film vilket är något som Åberg och Lenz Taguchi (2005) finner viktigt för den pedagogiska verksamheten. Om förhållningssättet är något som förskollärarna reflekterar tillsammans med varandra som de gör med reflektionerna kring barnen står oklart men Åberg och Lenz Taguchi (2005) uttrycker att genom att reflektera och diskutera kring sitt förhållningssätt har pedagogen även möjlighet att förändra och utveckla densamma, vilket även kan urskiljas hos Jonsson (2016).

7.2. Pedagogens roll och förhållningssätt

Utifrån analysen synliggörs den barnsyn som förskollärarna ger sken av. Den pedagog som är närvarande och medaktör tillsammans med barnen för att följa och utmana deras lärande vilket kan ses som ett utvecklingspedagogiskt perspektiv (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2003; Pramling Samuelsson, Sommer & Hundeide 2011). Utifrån läroplanen (Skolverket 2016) är det även här förtydligt att pedagogens roll och förhållningssätt har betydelse för barnets lärande där lärandet baseras på samspel mellan såväl barn som vuxna.

Thulin (2011) menar tillsammans med Johansson (2003); Åberg och Lenz Taguchi (2005) att den barnsyn pedagogen har påverkar pedagogens förhållningssätt och de

möjligheter som barn ges. Som en av förskollärarna uttrycker och tror upplever hen att både pedagogen och miljön har stor inverkan på hur barnet är i miljön vilket stämmer överens med Nordin-Hultmans (2006) tankar om barnets identitet- och subjektskapande. Frågan är om förskollärarna när de uttrycker att en torftig miljö kan bidra till hinder gentemot en inomhusmiljö med möjligheter ger andra förutsättningar kan kopplas ihop med hur samspelet mellan pedagog, barn och miljö kan ge förutsättningar till vilket lärande och vilka handlingsutrymmen som sker (Eriksson Bergström 2013).

När en av förskollärarna påpekar att det är lätt att säga att barnet är si eller så stärker det också de förgivet taganden Nordin-Hultman (2006) framhåller i hur vi uppfattar och beskriver ett barn. Finns rätten att bedöma ett barn eller kan pedagogen, som förskolläraren i studien uttrycker, ställa sig frågan barnet getts möjligheten att bli ett annat barn. Som Halldén (2007) påpekar kan vi inte se ett generellt barn, utan alla barn är och blir olika i relation till sin kontext. Kan det här påstås att barnsynen påverkar det barnperspektiv som sedan leder till hur pedagogen tar ett barns perspektiv och också iordningställer inomhusmiljön, att grunden ligger i pedagogens barnsyn om hur de ser på barnet som kompetent eller ur ett becoming perspektiv? Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) lyfter fram att synen på barndom och barns lärande har utvecklats i takt med att nya perspektiv och forskningsmetoder utvecklats i förhållande till de sociala och kulturella erfarenheter som är betydelsefulla för den barnsyn som idag finns. Frågan är om förskollärarna i studien därför synliggör det nya paradigm Halldén (2007) talar om när pedagogen även ska lyfta *med* barnen i verksamheten och inte bara tänka *om* och *för* barn. Skulle det då kunna ses som en medvetenhet kring att det möjliggörs en gemensam barnsyn som utgör hur pedagogerna bemöter barnen för att kunna nå ett barns perspektiv (Johansson 2003); (Åberg & Lenz Taguchi 2005).

Förskollärarna talar om att de genom att vara en närvarande pedagog har möjlighet att se barns lek och lärande och språkligt finnas där för att sätta ord på barnens erfارande. Som Pramling Samuelsson och Sheridan (2016) poängterar är det just i leken som barnen utvecklar kunskap och begrepp. Förskollärare poängterar även, när det pratas om dokumentation, vikten av att ställa öppna frågor till barnen för att öppna upp deras reflektion och synliggöra barnens lärande för dem själva. Även om barnen, som förskolläraren påpekar, inte alltid förstår innebörden med frågorna skulle det kunna ses som att grunden till det nyfikna förhållningssättet kring sin omvärld redan här kan väckas till liv. Utifrån utvecklingspedagogiken kan detta kopplas till att förskolläraren har

medvetenhet kring att det verktyg som språket är kan ge möjligheter att rikta barnens medvetande till lärandeobjektet och den metakognition som synliggör lärandet och ett barns perspektiv hur de upplever sin situation (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2003). Här är det även på sin plats att koppla förskollärarnas utsagor till Vygotskijs sociokulturella teori där språket och samspelet är viktiga verktyg för att ett lärande skall kunna ske och genom att synliggöra barnets eget perspektiv också kunna utmana dess proximala utvecklingszon (Säljö 2014). En av förskollärarna lyfter fram en aspekt att då de yngsta barnen inte alltid har erfarenheter med sig utgör pedagogen en viktig roll att introducera material och vara igångsättare för leken för att ge barnen möjligheter och förutsättningar till nya erfarenheter. Detta kan kopplas samman med det utvecklingspedagogiska perspektivet att barnen upplever sammanhanget de befinner sig i utefter sina erfarenheter (Pramling Samuelsson, Sommer & Hundeide 2011).

Förskollärarna talar alla om läroplanen som de har med sig i sitt arbete och den finns med dem både fysiskt och i bakhuvudet. Förskollärarna upplever att det stundtals kan kännas som en stress med de åtagande de har på sina axlar för att driva den pedagogiska verksamheten framåt men påpekar även att det är viktigt att känna sig nöjd över det som presterats i förhållande till de förutsättningar som getts. Som Johnsson (2016) uttrycker har just förskollärarna ett särskilt ansvar för den pedagogiska verksamhetens innehåll och utformning på förskolan varpå det är viktigt att utgå från läroplanens (Skolverket 2016) intentioner. Kan det därför vara skillnad på att ha läroplanen fysiskt närvarande eller i bakhuvudet som en av förskollärarna uttrycker kan skapa en falsk trygghet i tron att de har läroplanen med sig men i själva verket kanske missar något.

7.3. Inomhusmiljöns betydelse

Analysen för studien visar att förskollärarna gemensamt har en tanke kring att inomhusmiljön ska vara tillgänglig och föränderlig utifrån de observationer och dokumentationer som görs men påtalar även att de har lokaler och inventarier att ta hänsyn till. När förskollärarna talar om en tillgänglig inomhusmiljö för de yngsta barnen går detta ihop med de tankar Åberg och Lenz Taguchi (2005); Strandberg (2006) och Björklid (2005) har om miljöns utformning.

Det framgår att förskollärarna utgår ifrån barnens intressen vilket Pramling Samuelsson och Sheridan (2016) genom ett utvecklingspedagogiskt perspektiv beskriver vikten av men som även följer läroplanens (Skolverket 2016) intentioner. Som Nordin-

Hultman (2006) påtalar utvecklar inomhusmiljöns tillgänglighet barnens självständighet och kan därmed ses som en pedagogisk medvetenhet kring hur pedagogen ser på barnet.

I förhållande Nordin-Hultmans (2006) tankar om barnens självständighet talar förskollärarna även om hur de på olika sätt de ser miljön som den tredje pedagogen. Å ena sidan ser förskollärarna att en fungerande inomhusmiljö både kan stötta pedagogerna i sitt arbete men också barnen i sin självständighet. Å andra sidan upplever förskollärarna att barnen gärna befinner sig där pedagogerna är och att den närvarande pedagogen behöver vara med och sätta ord för de yngsta barnens erfارande utan att för den sakens skull gå in och störa i en lek som fungerar. Eriksson Bergström (2013) talar i sin avhandling kring vikten av relationen mellan barnet, pedagogen och miljön och de handlingserbjudanden som ges. Här skulle frågan kunna ställas om förskollärarnas medvetenhet kring hur den tredje pedagogen därför både kan skapa möjligheter och hinder i sin utformning. Som en av förskollärarna menar gör en förändring i inomhusmiljön något med barnet och det är inte alltid som pedagogens uppfattning om barnets reaktion stämmer överens med verkligheten. Skulle detta som förskollärarna upplever då kunna förstås som att miljön blir den tredje pedagogen där det handlar om på vilket sätt pedagoger tänker kring hur och vad en pedagogisk miljö kan vara? Där miljön genom att vara intressant och utmanande blir den tredje pedagogen utöver de andra barnen och pedagogerna (Linder 2016). Detta kan kopplas ihop med Vygotskijs tankar kring att lärandet sker i social interaktion och där språket är ett viktigt verktyg för lärandet (Säljö 2014). Även har inomhusmiljöns betydelse visat sig ha samband med lärandet något som Björklid (2005) menar att just lärandet inte enbart sker i en miljö utan i alla miljöer som barnet möter i interaktion.

En förskollärare jämför erbjudandet av material till de yngsta barnen från förr till nu och poängterar att det är viktigt att de yngsta barnen ska erbjudas mångfalden av material. Här uttrycker en annan förskollärare sin syn på att pedagogen inte bara kan utgå från barnens intresse utan även, utifrån sitt barnperspektiv, erbjuda material som vidgar barnens erfarenhetsvärld. Skulle detta kunna jämföras med vår barnsyn och förskollärarnas förhållningssätt för hur iordningställandet av inomhusmiljön anpassas utefter barnens kompetenser (Thulin 2011; Åberg & Lenz Taguchi 2005; Halldén 2003). Nordin-Hultman (2006) ser i sin studie skillnaden mellan att tillgänglighet och erbjudande av material skiljer de engelska och svenska förskolorna ifrån varandra varpå frågan skulle kunna ställas om det i den svenska förskolan har skett en förändring. Denna

studie tyder på en medvetenhet hos förskollärarna kring den tillgängliga inomhusmiljön och tankarna från två av förskollärarna kring att det är viktigt att erbjuda de yngsta barnen en mångfald bland material och att de här även betonar vikten av ett barnperspektiv för att utmana de yngsta barnens erfarenhetsvärld.

Jämförs förskollärarnas tankar om inomhusmiljön med Elm Fristorp och Lindstrand (2012) och deras tankar kring miljön som *design i- och för lärande* och som även omfattas som teoretiskt perspektiv för studien ligger det ett stort ansvar hos pedagogerna hur de ser på barns lärande och sin egen roll. Hur iordningställandet av inomhusmiljön påverkar och förutsätter att materialet skapar möjligheter för att barnet finner en glädje och utforskande nyfikenhet för de handlingsutrymmen som erbjuds.

7.4. Barns delaktighet

För att ta ett barns perspektiv har det tidigare diskuterats kring de observationer och dokumentationer förskollärarna har som verktyg. Begreppen barnperspektiv och barns perspektiv har genom Halldén (2003); Halldén (2007); Pramling Samuelsson, Sommer och Hundeide (2011); Jonsson (2016); Johansson (2003) belysts som betydelsefulla begrepp för förskolans verksamhet men också visat sig utmanande för pedagogerna att förhålla sig till där två av förskollärarna just lyfter fram vikten av att arbetslaget diskuterar vad olika begrepp står för.

I studiens resultat ser förskollärarna att barnen använder mycket av sina kroppsspråk i sin sociala interaktion vilket överensstämmer med Johansson (2003). Förskollärarna ser att barnen med sina kroppsspråk samspelar och imiterar varandra, vilket synliggör Vygotskijs sociokulturella teori och den proximala utvecklingszonen att barn med hjälp av varandra utmanas i sitt eget lärande (Strandberg 2006; Säljö 2014). Men studiens resultat visar också på det dilemma eller hinder som förskollärarna upplever med att ta de yngsta barnets perspektiv.

Johansson (2003) uttrycker att för att de yngsta barnen ska kunna visa sitt perspektiv är det viktigt att synliggöra deras handlingar och kroppsliga uttryck varpå förskollärarna hävdar att det är just detta som kan vara det svåra och därför också ett hinder för intentionerna att ta ett barns perspektiv. De kommunikativa förmågorna som de yngsta barnen har med kroppsspråk, mimik och gester kan enligt förskollärarna vara svårare att uppfatta gentemot det verbala då pedagogerna inte kan resonera med de yngsta barnen på samma sätt som de äldre barnen. Något som även Johannesen och Sandvik (2009) också

menar är särskilt utmanande för pedagogen. Därför ser förskollärarna svårigheten att det i slutändan är de själva som har makten i de tolkningarna barnen uttrycker och att det kan vara svårt att veta om de tolkat rätt då en av förskollärarna uttrycker att det är lätt att misstolkningar görs kring barns egentliga erfارande eller intresse. Här skulle det vara intressant att ställa tankarna om misstolkningar gentemot Johannesen och Sandviks (2009) tankar om pedagogen ser objektivt på det barnen uttrycker eller om det är lätt som pedagog att se det de själva vill se. Johansson (2003) problematiserar även om pedagogen alltid anpassar sig efter ett barns perspektiv. Frågan kan ställas om de yngsta barnens kommunikativa förmågor därför kan påverka att det tas ett barnperspektiv istället för ett barns perspektiv då pedagogen inte alltid har möjlighet att veta om de når ända fram till det barnen verkligen uttrycker. Om denna studie kopplas samman med Jonssons (2016) studie kan å ena sidan samma dilemma lyftas fram, ett dilemma som visar svårigheten med ett barns perspektiv. Å andra sidan visar denna studie också på förskollärarnas berättelser där barnen själva tagit initiativ eller på andra sätt möjliggjort förändringar i förskolans inomhusmiljö. Där pedagogerna backat med sina egna idéer till förmån för de yngsta barnens initiativ vilket också kan liknas med delar av Jonsson (2016) studie där kommunikation mellan förskollärare och barn resulterat i ett barns perspektiv. Detta belyser således att möjligheterna att ta ett barns perspektiv finns och därför också bör lyftas fram som framgångsrika exempel för hur pedagogen möjliggör förutsättningar i inomhusmiljön, *design i lärande*, utifrån *barns perspektiv*.

7.5. Slutdiskussion

Många av de yngsta barnen börjar idag på förskolan i ett års ålder vilket medför att verksamheten skall planeras och anpassas för alla åldrar. Även de yngsta barnen omfattas av läroplanen (Skolverket 2016) där verksamheten ska utgå från barns erfarenheter, intressen och syfta till ett lustfyllt lärande. Då det i studien visar att de yngsta barnen inte har samma verbala förutsättningar, som de äldre barnen många gånger har, kan detta innebära dilemman och konsekvenser för hur ett barns perspektiv kan tas i förskolans verksamhet. Kan detta medföra svårigheter i att designa inomhusmiljön så att det blir ett meningsfullt och lustfyllt lärande för de yngsta barnen eftersom sambandet mellan inomhusmiljön och barns utveckling, lek och lärande lyfts fram som betydelsefulla delar. Utifrån läroplanens intentioner (Skolverket 2016) är det pedagogens roll är att skapa en stimulerande miljö där barnet kan utforska och få utlopp för sin kreativitet och lekfulla

lärande. Finns det då alltid möjligheter att se ur ett barns perspektiv där pedagogen ständigt försöker förstå och synliggöra barnets intentioner. Eller är det en självklarhet att detta perspektiv behöver finna en bra balans med ett barnperspektiv där pedagogen ser det bästa för barnet i förhållande till barnsyn, styrdokument och forskning.

I förhållande till forskningsfrågorna för studien har förskollärarnas uppfattningar lyfts fram. Vi anser det vara viktigt att prata om hur pedagoger ser på inomhusmiljöns betydelse och hur möjligheter och hinder kan lyftas fram för ett barns perspektiv i arbetet att fortsätta utveckla förskolans verksamhet i relation till läroplanens intentioner och samhällets utveckling.

7.6. Resultatets konsekvenser för yrkesrollen

I förhållande till studiens syfte och forskningsfrågor synliggörs det att förskollärarna är medvetna om sin yrkesroll och hur den påverkar och skapar förutsättningar för synen på barns utveckling, lek och lärande och för vilka förutsättningar som skapas i inomhusmiljön. Detta har gjort det svårt att förhålla sig kritisk kring förskollärarnas utsagor i förhållande till den litteratur och vetenskapliga forskning som i denna studie förespråkar det kompetenta barnet. Det hade varit intressant att tillsammans med intervjuerna observera förskollärarna för att se om detta gett samma medvetna resultat.

Intresset för inomhusmiljön och de yngsta barnen ligger oss varmt om hjärtat och i studiens arbete har vi fått mer vetskap kring hur viktigt detta är att reflektera och diskutera i arbetslaget. Vetskapen om vilken roll barnsynen har för verksamheten har också stärkt oss under arbetets gång.

Även om det skiljer sig åt hur länge förskollärarna arbetat är likheterna mellan deras utsagor stora. Detta är något som å ena sidan kan förvåna men å andra sidan gläder oss då de teoretiska perspektiven de senaste decennierna har utvecklats.

Det hade varit intressant att i förhållande till denna studie synliggöra ett barns perspektiv genom observationer eller barnintervjuer. Då förskollärarna uttrycker ett dilemma med ett barns perspektiv hade detta blivit en utmaning. Det hade även varit intressant att i förhållande till fokuseringen på inomhusmiljön studerat utomhusmiljön genom samma perspektiv för att se om den ger samma medvetna resultat från förskollärarna. Utifrån den här studien har vi har fått mer kunskap och större medvetenhet kring vikten av vår profession vilket kan stärka oss i vår kommande yrkesroll. Vi hoppas även att intervjuerna gett förskollärarna möjligheten till medvetet tänkande kring sin roll.

Referenser

Björklid, P. (2005). *Lärande och fysisk miljö: en kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Elm Fristorp, A. & Lindstrand, F. (2012). *Design för lärande i förskolan*. Stockholm: Norstedts.

Eriksson Bergström, S. (2013). *Rum, barn och pedagoger. Om möjligheter och begränsningar i förskolans fysiska miljö*. Diss. Umeå: Umeå Universitet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:613213/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad 170126).

Halldén, G. (2003). Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp. *Tidskrift för nordisk Barnehageforskning*. 8 (1–2), ss. 12–23. <http://journals.lub.lu.se/ojs/index.php/pfs/article/view/7939/6993> (Hämtad 161229).

Halldén, G. (2007). *Den moderna barndomen*. Falun: Scandbook.

Holme, I.M. & Solvang, K.S. (1997) *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Johannesen, N. & Sandvik, N. (2009). *Små barns delaktighet och inflytande – några perspektiv*. Stockholm: Liber.

Johansson, E. (2003). Att närma sig barns perspektiv. Forskares och pedagogers möten med barns perspektiv. *Pedagogisk Forskning i Sverige*. 8 (1–2), ss. 42–57. <http://journals.lub.lu.se/index.php/pfs/article/view/7941/6995> (Hämtad 170121).

Jonsson, A. (2016). Förskollärares kommunikation med de yngsta barnen i förskolan: med fokus på kvalitativa skillnader i hur ett innehåll kommuniceras. *Tidskrift för nordisk Barnehageforskning*. 12 (1), ss.1-16.
<https://journals.hioa.no/index.php/nbf/article/view/1232/1499> (Hämtad 161229).

Leijon, E. (2010). *Att spåra tecken på lärande*. Diss. Malmö: Högskolan i Malmö.
http://dspace.mah.se/bitstream/handle/2043/10131/Marie_Leijon_thesis.pdf?sequence=4 (Hämtad 170306)

Leijon, E. & Lindstrand, F. (2012). Socialsemiotik och design för lärande. *Pedagogisk forskning i Sverige*. 17 (3–4), ss. 171-192.
<https://dspace.mah.se/bitstream/handle/2043/18778/Leijon.pdf?sequence=2> (Hämtad 170306)

Linder, L. (red.) (2016). *Pedagogisk miljö i tanke och handling*. Stockholm: Lärarförlaget

Nordin-Hultman, E. (2006). *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Diss. Stockholm: Liber.

Pramling Samuelsson, I. & Asplund Carlsson, M. (2003). *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber.

Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (2016). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur.

Pramling Samuelsson, I., Sommer, D. & Hundeide, K. (2011) *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. Stockholm: Liber.

Skolverket (2016) *Läroplan för förskolan Lpfö 98: reviderad 2016. 2 uppl.* Stockholm: Skolverket.

Strandberg, L. (2006). *Vygotskij i praktiken: bland plugghästar och fusklappar*. Stockholm: Norstedt.

Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedt.

Thulin, S. (2011). *Lärares tal och barns nyfikenhet: kommunikation om naturvetenskapliga innehåll i förskolan*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet. <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/25276> (Hämtad 170223).

Unicef, (2016). *Barnkonventionen*. <https://unicef.se/barnkonventionen> (Hämtad 161230).

Vetenskapsrådet (2011). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (Hämtad 161229).

Åberg, A. & Lenz Taguchi, H. (2005). *Lyssnandets pedagogik: etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber.

Bilaga 1.

Missivbrev

Hej!

Vi heter Marie Emander och Sofia Johansson och är två förskollärostudenter som studerar på distans via Högskolan i Kristianstad. Det är nu vår sjunde och sista termin och vi ska skriva ett examensarbete i utbildningsvetenskap på 15 hp. Vi kommer ifrån två olika kommuner i Sverige och kommer gemensamt göra denna studie.

Vår studie kommer att handla om att undersöka och synliggöra pedagogers uppfattningar kring inomhusmiljöns betydelse för barns lek och lärande. Även hur pedagogerna lyssnar in de yngsta barnen mellan ett till tre år ur ett barns perspektiv. Vi har med hjälp av forskning och litteratur fördjupat oss i ämnet under tidigare terminer och vill nu med er hjälp få en ännu djupare inblick genom att komma till er arbetsplats och intervjua en förskollärare på en småbarnsavdelning. Intervjun kommer att spelas in med en iPhone eller diktafon och kommer ta max 60 minuter. Utöver själva intervjun kan eventuella bilder komma att tas på inomhusmiljön för att kunna användas i relation till studiens syfte.

Vi kommer att ta hänsyn till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer och tystnadsplikt. Vilket innebär att om du/ni är villiga att delta i vår studie kommer allt material att hanteras på ett sådant sätt att förskollärares och förskolans namn kommer att aidentifieras med eventuella fingerade namn. Ditt deltagande är frivilligt och du kan när som helst avbryta den.

Materialet i studien kommer användas för vår egen bearbetning och analys för att slutligen sammanställas i en uppsats vilket kommer att publiceras digitalt. Det kommer enbart vara personerna inom forskningsstudien (vi studenter, handledare och examinator) som har tillgång till materialet. Efter att uppsatsen är godkänd kommer materialet att förstöras.

När du läst detta är vi tacksamma om ni hör av er med svar så snart som möjligt på telefonnummer eller mail.

- Jag vill vara med i studien och har tagit del av informationen kring ljudupptagning och fotografering.

Underskrift

Namnförtydligande

Finns det frågor och funderingar så ta kontakt med oss:

Sofia Johansson Tel: xxxx-xxxxxx Mail: xxxxx.xxxxxxxxxxxxxx@stud.hkr.se

Marie Emander Tel: xxxx-xxxxxx Mail: xxxxx.xxxxxxxxxxxxxx@stud.hkr.se

Handledare Anna Linge, Mail: xxxx.xxxx@hkr.se

Vänliga hälsningar, Marie Emander och Sofia Johansson

Bilaga 2

Introduktionsfrågor

1. Berätta eller beskriv din avdelning
2. Hur länge har du arbetat som förskollärare?
3. Hur länge har du arbetat på denna avdelning?
4. Hur många barn har ni på er småbarnsavdelning?

Intervjufrågor

1. Beskriv hur inomhusmiljön på din avdelning är iordningställd. Hur tänkte du/ni i utformandet av miljön?
2. Sker det förändringar i er inomhusmiljö under terminens gång? Hur går ni i så fall tillväga och varför?
3. Använder ni läroplanen som ett verktyg i planeringen av er inomhusmiljö? Kan du utveckla det? Hur upplever du läroplanen i förhållande till de yngsta barnen.
4. Hur upplever du att de yngsta barnen kommunicerar med er?
5. Hur ser du på barnens möjligheter att vara delaktiga i och kunna påverka inomhusmiljön på er avdelning?
6. Vilka hinder anser du kunna finnas för barns delaktighet och påverkan i att kunna utforma inomhusmiljön på er avdelning?
7. Upplever du några övriga svårigheter eller hinder kring iordningställandet av inomhusmiljön om du tänker bortom barnen? Beskriv hur du tänker.
8. Hur upplever du sambandet mellan inomhusmiljön och barns lärande på avdelningen?
9. På vilket sätt ser du på pedagogens roll/förhållningssätt i förhållande till hur barn är och blir i dess miljö?
10. Är det något du vill tillägga?